

Morfosintaktički savjeti Stjepka Težaka i suvremena norma

Hudorović, Isabell

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:189055>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-21**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Isabell Hudorović

**Morfosintaktički savjeti Stjepka Težaka prema suvremenoj normi
i uporabi**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2017.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Katedra za suvremeni hrvatski jezik
Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Isabell Hudorović

**Morfosintaktički savjeti Stjepka Težaka prema suvremenoj normi
i uporabi**

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologije, grana kroatistike

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2017.

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. <i>Hrvatski naš nezaboravljeni</i> Stjepka Težaka	7
3. O publicističkome stilu	9
4. <i>Hrvatski naš svagda(š)nji</i>	11
4.1. Dvorodne imenice.....	13
4.1.1. Imenica <i>glad</i>	13
4.1.2. Imenica <i>bol</i>	16
4.1.3. Imenica <i>doba</i>	19
4.2. Množina tvarnih (gradivnih) imenica.....	22
4.3. Dvojnosti u genitivu množine imenica muškoga roda	24
4.4. Instrumentalni nastavci –i/-ju imenica i-sklonidbe	26
4.5. Sklonidba imenica stranoga podrijetla	28
4.6. Dvostruki i trostruki nastavci u pridjevnoj sklonidbi.....	32
4.7. Povratno-posvojna zamjenica <i>svoj</i>	36
5. <i>Hrvatski naš osebujni</i>	39
5.1. Okamenjivanje promjenjivih riječi.....	40
5.2. Neodređena zamjenica <i>sve/*svo</i>	42
5.3. Sklonidba brojeva	45
6. <i>Hrvatski naš (ne)zaboravljeni</i>	48
6.1. Dvorodna imenica <i>večer</i>	50
7. <i>Hrvatski naš (ne)podobni</i>	52
7.1. Glagol <i>razgovarati se</i>	53
8. Zaključak.....	55
9. Izvori	56
10. Literatura	57

Sažetak

U radu *Morfosintaktički savjeti Stjepka Težaka prema suvremenoj normi i uporabi* uspoređuju se jezični savjeti Stjepka Težaka iz njegove savjetodavne tetralogije (*Hrvatski naš svagda(š)nji* (1990.), *Hrvatski naš osebujni* (1995.), *Hrvatski naš (ne)zaobravljani* (1999.), *Hrvatski naš (ne)podobni* (2004.)) s odabranom normativnom i deskriptivnom literaturom nastalom posljednjih dvadesetak godina i utvrđuje se primjena jezičnih preporuka u jeziku masovnog medija, točnije novinskih portala (www.glas-slavonije.hr, www.jutarnji.hr, www.vecernji.hr, www.24sata.hr). Poredbenom analizom utvrđuje se normiranost/sličnost jezičnih savjeta Stjepka Težak s gramatičkim opisima, neujednačenost u odnosu na biranu normativnu literaturu i provođenje jezičnih pravila u uporabi – publicističkome stilu. Svestranost vrsnoga znanstvenika očituje se u tumačenjima jezičnih savjeta kojima je temelj jezikoslovčevo sveobuhvatno znanje iz etimologije, povijesti jezika, dijalektologije, metodike, stilistike, filologije, komunikologije.

Ključne riječi: Stjepko Težak, jezični savjeti, publicistički stil, morfološka norma, dvorodne imenice

1. Uvod

U ovome je radu cilj poredbenom analizom usporediti morfosintaktičke savjete jezikoslovca Stjepka Težaka s normativnom i deskriptivnom literaturom nastalom posljednjih dvadesetak godina. S. Težak je zaorao duboku savjetodavnu brazdu svojim jezičnim savjetima koji su ukoričeni u njegovoj tetralogiji– *Hrvatski naš svagda(š)nji* (1990.), *Hrvatski naš osebujni* (1995.), *Hrvatski naš (ne)zaobravljani* (1999.), *Hrvatski naš (ne)podobni* (2004.). Posljednjim je jezičnim savjetnikom koji nosi naziv *Hrvatski naš (ne)podobni* zaokružio stoljetnu hrvatsku jezičnosavjetodavnu tradiciju.¹Odabrani jezični savjeti iz imenovanih jezičnih savjetnika Stjepka Težaka uspoređeni su s literaturom koja propisuje i opisuje standardni jezik kao živi organizam sa svojim osebnim posebnostima, a ona obuhvaća gramatike –*Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* (Babić i dr., 1991.), *Hrvatska gramatika* (Barić i dr., 1997.), *Praktična hrvatska gramatika* (Raguž, 1997.), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (Ham, 2002.), *Gramatika hrvatskoga jezika* (Težak, Babić, 2003.); pravopise – *Hrvatski pravopis* (Babić, Finka, Moguš, 2004.), *Hrvatski pravopis* (Badurina, Marković, Mićanović, 2008.), *Hrvatski pravopis* (Babić, Moguš, 2011.), *Hrvatski školski pravopis* (Babić, Ham, Moguš, 2012.), *Hrvatski pravopis* (Jozić, ur. 2013.); jezične savjetnike – *Hrvatski jučer i danas* (Babić, 1995.), *Jezični savjeti* (Mamić, 1996.), *Govorimo hrvatski* (Dulčić, ur. 1997.), *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i dr., 1999.), *Jezični savjetnik – iz prakse za praksu* (Matković, 2006.), *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006.), *555 jezičnih savjeta* (Blagus Bartolec i dr., 2016.); rječnike – *Rječnik hrvatskoga jezika* (Šonje, ur. 2000.), *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (Anić i dr., 2002), *Rječnik sinonima* (Šarić, Wittschen, 2003.), *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (Anić, 2004.), *Školski rječnik hrvatskoga jezika* (Brozović-Rončević, ur., 2012.). Naime, potrebno je naglasiti kako se svi propitivani jezični savjeti zbog svojih karakterističnih obilježja (na primjer – zadaća pravopisa nije donositi pravila o dvorodnosti imenica) neće moći usporediti sa svom jezičnom literaturom, ali nastojat će se obuhvatiti značajan dio literaturne građe. Komparativnom metodom pokušat će se utvrditi jesu li jezične dvojbe, izdvojene iz tetralogije jezičnih savjetnika Stjepka Težaka, jezična pitanja koja proizvedene odumice u suvremenom standardnom jeziku ili su prevladana. Osim toga, istražiti će se primjena savjetodavne građe u korpusu publicističkoga stila, odnosno (ne)pravilnost uporabe određenih gramatičkih oblika na novinskim portalima – *Jutarnjem listu*, *Večernjem listu*, *Glasu Slavonije* i *24sata*. Nakon provedene poredbene analize jezičnih savjeta i

¹[http://www.matica.hr/kolo/296/Povijesni%20kronolo%C5%A1ki%20pregled%20hrvatskih%20jezi%C4%8Dnih%20savjetnika%20\(od%20po%C4%8Detka\)%201904.%20do%202004./](http://www.matica.hr/kolo/296/Povijesni%20kronolo%C5%A1ki%20pregled%20hrvatskih%20jezi%C4%8Dnih%20savjetnika%20(od%20po%C4%8Detka)%201904.%20do%202004./), 11. srpnja 2017.

normativne i deskriptivne literature te utvrđenih jezičnih obilježja publicističkoga stila masovnoga medija dostupnoga širokom krugu recipijenata, struktura rada moći će se promatrati kao nerazdvojiva cjelina, ali moći će se i zasebno analizirati svako poglavlje koje se odnosi na jednu specifičnu jezičnu dvojbu (na primjer – dvorodnost imenica, množina zbirnih imenica, povratno-posvojna zamjenica *svoj* i dr.). Jezični savjeti su analizirani, uspoređivani i poslagani u ovome radu prema kronološkom kriteriju nastanka jezičnih savjetnika Stjepka Težaka.

2. *Hrvatski naš nezaboravljeni Stjepka Težaka*

Atribut *svestrani* može se dodijeliti Stjepku Težaku jer je *poetski mislio jezik* iz perspektive različitih područja – etimologije, dijalektologije, povijesti jezika, standardologije, metodike, stilistike, filologije, komunikologije (Dragun, 2007: 128). Kako bi navedena tvrdnja bila potpuna, donosi se kratak esejski pregled djelovanja S. Težaka, opis njegova objektivnoga i stručnoga pristupa standardnome jeziku te tumačenje njegovog stila u savjetodavnim knjigama.

Profesor, filolog, književnik rođen je 22. srpnja 1926. u Požunu kod Ozlja. Znanstvenik je završio osnovnu školu u Ozlju, a Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju, Višu pedagošku školu i Filozofski fakultet u Zagrebu (Lisac, 2007: 417). Nadalje, doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu disertacijom *Ozalski govor* koju je obranio 1965. godine. S. Težak je započeo je svoj radni vijek u Osnovnoj školi Legrad, nastavio u Srednjoj školi za aktivne tenkovske oficire u Banja Luci te Osnovnoj školi Kustošija u Zagrebu (Lisac, 2007: 417). Težakov radni vijek obilježio je i rad na Pedagoškoj akademiji (1961.-1978.) i na Filozofskome fakultetu u Zagrebu (1978.-1996.). Na navedenim fakultetima predavao je metodiku nastave hrvatskoga jezika i metodiku nastave filma. Osim toga, bio je dekanom Pedagoške akademije u Zagrebu, dekanom Filozofskog fakulteta u Zagrebu te pomoćnik ministra prosvjete, kulture i sporta Republike Hrvatske (Lisac, 2007: 417). Dvjesto kapitalnim knjigama, *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika* i *Metodika nastave filma*, nastalim za vrijeme profesorskog rada na znanstvenome studiju kroatistike postavio je temelj metodici hrvatskoga jezika (osmislio didaktičko nazivlje i uspostavio odnos između planiranja i realizacije nastave) (Bežen, 2006: 247). Osim toga, priredio je velik broj udžbenika hrvatskoga jezika za osnovnu školu i mnoge priručnike za nastavnike s metodičkim uputama za obradu udžbeničkih jedinica u nastavi hrvatskoga jezika (Lisac, 2007: 420). Kontinuirani i svestrani rad S. Težaka posvjedočen je i razdobljem uredništva u časopisima *Modra lasta* (1957.-1975.), *Filologija* i mnogim drugim. Jezičnosavjetodavni doprinos ukoričen u četirima jezičnim savjetnicima – *Hrvatski naš svagda(š)nji* (1990.), *Hrvatski naš osebujni* (1995.), *Hrvatski naš (ne)zaobravljani* (1999.), *Hrvatski naš (ne)podobni* (2004.) nastao je kao posljedica dvadesetogodišnjeg vođenja stalne rubrike *Riječ u Školskim novinama* i desetogodišnjeg vođenja jezikoslovne emisije *Hrvatski naš svagdašnji* na Radiju Sljemenu (Dragun, 2007: 128). Stvaranje savjetodavnoga opusa omogućio mu je vlastiti gramatičarski rad i suradnja s jezikoslovcem Stjepanom Babićem, a među najpoznatijima gramatikama nastalim u suradnji s drugim autorima jesu *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga*

književnoga jezika i *Gramatika hrvatskoga jezika* (petnaest izdanja) (Samardžija, 2006: 256). Uz sve navedeno, sudjelovao je u na mnogim domaćim i inozemnim znanstvenim skupovima (Lisac, 2007: 417). Filolog je primio brojne nagrade, ali među najvažnijima izdvajaju se *Nagrada za životno djelo „Davorin Trstenjak“* (1984.), *Nagrada „Ivan Filipović“* (1999.) i kao kruna njegovajezikoslovnog djelovanja dodijeljena mu je *Nagrada „Stjepana Ivšića“* (2006.) na Četvrtom hrvatskom slavističkom kongresu u Varaždinu koja je posthumno uručena njegovoj supruzi (Bežen, 2006: 225). Članom i suradnikom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti bio je od 1994. godine, a posljednjih godina i članom Odbora za dijalektologiju HAZU (Lisac, 2007: 417). Pedesetogodišnjim plodonosnim radom stvorio je osebujno jezično bogatstvo koje se sastoji od dvadesetak knjiga i više stotina znanstvenih i stručnih radova objavljenih u časopisima, zbornicima, novinama i drugim izdanjima (Bežen, 2006: 224).² No, kvantiteta njegovih radova nije umanjila kvalitetu, samosvojnost i jezičnu temeljitost ispisanih stranica.

Stjepko Težak, jezikoslovac i purist, isticao je važnost njegovanja i očuvanja hrvatske jezične kulture i potiskivanog hrvatskog nacionalnog identiteta u svojim radovima (Dragun, 2007: 128). Proučavao je jezik na svim njegovim razinama (fonologija, morfologija, tvorba riječi, leksikologija, sintaksa) i uspostavljao odnos među svim razinama sinkronijski i dijakronijski. Osim toga, elastična stabilnost karakteristično je obilježje svakoga jezika pa tako i hrvatskoga zbog čega S. Težak svako jezično pitanje obrazlaže argumentirano u skladu s jezičnim mijenama i standardizacijom, a da pri tome ne obvezuje, nego preporučuje. Osim toga, način govornikove uporabe jezika ovisi o funkcionalnome stilu, kojemu se standardni jezik prilagođava kao temeljac, na što upozorava u svojim radovima. Popularnoznantveni stil vrsnoga književnika, filologa, metodičara, cijenjenog hrvatskog znanstvenika, sveučilišnoga profesora (Dragun, 2006: 129) obilježava jednostavnost, sveobuhvatsnost, analitičnost, ironičnost, stručnost, jasnoća što potvrđuje namijenjenost i prilagođenost njegovih radova, posebice savjetodavnih svim vrstama recipijenata, a ne isključivo onima koji se bave jezikom.

²U članku *Stjepko Težak*na desetak stranica pobrojane su jezikoslovčeve knjige i radovi. Članak biografskoga karaktera nosi naziv *Stjepko Težak* jer je nastao posthumno znanstveniku u spomen, a nalazi se u časopisu *Metodika*: Ante Bežen. 2006. *Stjepko Težak*. *Metodika*. 7/2. str. 222-246.

3. O publicističkome stilu

Budući da je cilj ovoga rada provjeriti primjenjivost jezičnih pravila opisanih u jezičnim savjetima Stjepka Težaka u publicističkome stilu, točnije – na novinskim portalima, potrebno je podrobnije odrediti obilježja publicističkoga stila. Marina Katnić-Bakaršić u svojoj *Stilistici* navodi veći broj stilova, nego hrvatski teoretičari i prema njezinoj podjeli stil koji se realizira u različitim vrstama medija (novine, radio, televizija, internet) naziva se žurnalistički, a karakteristične funkcije za njega jesu referencijalna i konativna (1999: 59).³ Jezik masovnih medija namijenjen je, na što upućuje njegov naziv, različitim vrstama recipijenata. S obzirom na svoju široku namjenu, publicističkom funkcionalnom stilu (kao i svim drugim funkcionalnim stilovima) temelj je standardni hrvatski jezik čija pravila treba primjenjivati u svim žanrovima (Hudeček, Mihaljević, 2009: 12). Jezična svijest i jezična kultura široke javnosti oblikuje se jezikom medija. Iz tog razloga, velika je odgovornost onih koji djeluju u određenom području publicističkoga stila, na primjer – novinara, voditelja, političara, spikera i drugih. Osim toga, publicistički stil poput podložnoga identiteta pod utjecajem drugih funkcionalnih stilova poprima njihova karakteristična obilježja. Međutim, hibridnost je obilježje svih funkcionalnih stilova – u većoj ili manjoj mjeri. Subjektivnost, ekspresivnost, figurativnost mogu biti samo neka od obilježja kolumni koja (uvjetno) pripadaju književnoumjetničkome stilu (Hudeček, Mihaljević, 2009: 16). Individualnost, žargonizmi, anglizmi, dijalektizmi karakteristični su za razgovorni stil, ali zbog vremenskoga pritiska prilikom pisanja novinarskoga članka mogu isplivati u tekstu (Heraković, 2016: 264). Publicistički stil pod utjecajem je drugih funkcionalnih stilova zbog svoje široke lepeze raznovrsnih tema. Administrativni stil karakterizira shematičnost (određeni obrasci), ustaljene fraze, konektori, referencijalnost, nizanje imenica u istome padežu (posljedica je nejasan tekst), objektivnost, pleonastičnost (Katnić-Bakaršić, 1999: 33). Navedena obilježja najčešće se mogu iščitati u novinskim tekstovima političke tematike (Hudeček, Mihaljević, 2009: 23). Znanstveni stil raslojava se na strogi znanstveni stil (stroga formalnost) i znanstveno-popularni (u manjoj mjeri formalna razina), ali zajednička obilježja su im točnost, objektivnost i racionalnost (Hudeček, Mihaljević, 1999: 26). Popularizirana vijest koja prenosi određenu znanstvenu činjenicu treba biti racionalno i stručno oblikovana, a uz to točna i pojednostavljena tako da ju širi čitateljski krug može shvatiti bez velikoga napora. Primarna zadaća medija je da: „obavješćuju o suvremenim zbivanjima, da šire učenja o društvu, kulturi, politici, vjeri, i dr., da rade na pridobivanju ljudi za kakvu djelatnost, da

³Međutim, u ovome radu koristit će se pojam publicistički koji je u skladu s hrvatskim standardnim jezikom.

prosvjećuju i poučavaju, da odgajaju i da zabavljaju“ (Silić, 2006: 77). Dakle, publicistički stil, kao i druge funkcionalne stilove, obilježava tematska i žanrovska raznovrsnost zbog čega se specifičnije određuje stil pisanja/govorenja (Katnić-Bakaršić, 1999: 59). Žanrovi publicističkoga stila mogu se okvirno podijeliti u dvoje skupine. Žanrovi kojima je osnovna namjena da obavijeste čine prvu skupinu (vijest, komentar, kronika, prikaz, intervju, reportaža i dr.), a žanrovi u kojima se uočava preregistracija⁴ književnoumjetničkoga funkcionalnog stila čine drugu skupinu (kratka priča, kozerija, humoreska, esej, feljton i dr.) (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 243). Novinski portali, kojima je osnovna funkcija prenijeti aktualnu vijest u što kraćem vremenskom razdoblju širokoj javnosti kojoj je dostupan internet kao masovni medij prema karakterističnim obilježjima pripadaju prvoj skupini žanrova publicističkoga stila. Jednostavan, nefigurativan i neekspresivan jezik te obavijesna, prosvjetiteljska i pedagoška funkcija značajke su prve skupine žanrova publicističkoga stila (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 243). Pobrojana obilježja utvrdit će se istraživanjem publicističke građe na novinskim portalima *Večernji list*, *Jutarnji list*, *Glas Slavonije* i *24 sata*. Navedene novine namijenjene su širokom krugu čitatelja različitoga podrijetla, dobi, obrazovanja, socijalnog statusa pa iz tog razloga trebaju sadržavati sve prethodno navedene značajke. Dakle, potrebno je uskladiti standardnojezičnu normu, obilježja publicističkoga stila i individualnoga stila stvaratelja određene poruke za masovne medije. U radu će se posebno posvetiti pozornost vijesti koja je najjednostavniji žanr publicističkoga stila, ali ujedno i jedan od najvažnijih zbog svog iznimnog utjecaja na primatelje poruke/vijesti kojima je lako dostupna. Vijest karakterizira jednostavnost, tematska raznolikost, zanimljivost, objektivnost, kratkoća i jezgrovit oblik. Osim toga, potrebno je istaknuti kako četiri ključna čimbenika tvore od događaja vijest (uvjetno jer postoji jako velik broj različitih oblika filtriranih vijesti), a oni su aktualnost, blizina, veličina i važnost (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 244). S obzirom na specifičniju namjenu, vijest može biti lokalna, nacionalna i svjetska. U radu će se istraživati primjena jezičnih savjeta Stjepka Težaka na svim vrstama vijesti neovisno o namjeni. Naime, rad je strukturiran prema kronološkom redoslijedu nastanka jezičnih savjetnika Stjepka Težaka i stoga će se prvobitno opisati izvor članaka, namjena, stil/način promišljanja o jeziku/moći riječi, pristup jezičnim pitanjima, strukturiranost jezičnoga savjetnika *Hrvatski naš svagda(š)nji*, a postupno u radu i preostala tri jezična savjetnika.

⁴Preregistracija je postupak preuzimanja drugog tipa registara u jedan osnovni registar, a sukladno opisanome priroda joj je metatekstualna. (Katnić-Bakaršić, 1999: 37)

4. *Hrvatski naš svagda(š)nji*

Hrvatski naš svagdašnji prvi je dio tetralogije jezičnih savjetnika S. Težaka koja se sastoji ukupno od oko tisuću stranica (Samardžija, 2006: 258). Prvi jezični savjetnik rezultat je četrdesetogodišnjega jezikoslovnog rada, a obuhvaća jezične dvojbe proizvedene u stoljetnome razdoblju kušnje i borbe hrvatskoga jezika.⁵Naslov predgovora, navedenoga jezičnoga savjetnika, u kojemu se opisuje pristup jezičnim pitanjima i struktura savjetodavnog priručnika jest *O riječi našoj i današnjoj* (Težak, 1991: 5). Jezični savjeti sadržani u jezičnome savjetniku *Hrvatski naš svagda(š)nji* prije nego što su usustavljeni i skupljeni u jednu knjigu, objavljivani su tijekom osamdesetih godina dvadesetoga stoljeća najvećim dijelom u rubrici *Riječ Školskih novina*, a određeni dio i u jezikoslovnome časopisu *Jezik*. S. Težak naglašava kako je jezični savjetnik „namijenjen u prvome redu prosvjetnim i kulturnim radnicima, ali i svakome kome je na srcu usavršavanje vlastite jezične kulture“ (Težak, 1991: 5). Prethodno citiranom rečenicom uočava se svijest o potrebi njegovanja jezične kulture svih govornika hrvatskoga jezika, a ne isključivo onih kojima je primarna djelatnost učenje, poučavanje i proučavanje standardnoga jezika⁶. Unatoč Težakovim sugestijama o izboru pravilnoga oblika, u ovome jezičnome savjetniku ne daju se gotova rješenja koja je moguće preuzeti bez promišljanja prema kriteriju *pravilno – nepravilno, valja – ne valja* (Težak, 1991: 5). Svestrani znanstvenik argumentirano predlaže jezično rješenje promatrano kroz prizmu sociolingvistike, lingvostilistike, povijesti jezika, komunikologije i kulturologije (Težak, 1991: 5). Nadalje se u predgovoru upozorava na kontinuitet razvoja hrvatske riječi otkako je glagoljicom uklesana u *Bašćansku ploču* (11. st.) do današnjih dana (Dragun, 2007: 129). Unatoč povijesnim jezičnim mijenama i različitim nazivima za hrvatski jezik, ne propituje se njegov razvoj tijekom tisućljetne povijesti što dokazuju sljedeći pridjevi: *ilirički, slovinski, slavonski, slovenski, dalmatinski, hrvatski, bosanski i dr.* (Težak, 1991: 5). Međutim, S. Težak tvrdi kako se pridjev *hrvatski*, kao sastavni dio nacionalnoga identiteta, ne propituje od početka standardizacije hrvatskoga jezika, točnije od devetanestoga stoljeća čija je osnovica štokavsko ijekavska, ali i utemeljena na književnim tekstovima kanonskih pisacarazličitih književnih razdoblja drugih narječja – kajkavskoga i čakavskoga (Težak, 1991: 6). S. Težak je razmišljajući o svemu navedenome, uspostavljao odnos između dijakronije i sinkronije: „A

⁵[http://www.matica.hr/kolo/296/Povijesni%20kronolo%C5%A1ki%20pregled%20hrvatskih%20jezi%C4%8Dnih%20savjetnika%20\(od%20po%C4%8Detka\)%201904.%20do%202004./](http://www.matica.hr/kolo/296/Povijesni%20kronolo%C5%A1ki%20pregled%20hrvatskih%20jezi%C4%8Dnih%20savjetnika%20(od%20po%C4%8Detka)%201904.%20do%202004./), 11. srpnja 2017.

⁶Naziv za nadregionalni idiom koji je posebno odabran, normiran i kodificiran, autonoman, polifunkcionalan, elastično stabilan u vremenu i stabilan u prostoru, koji je sredstvo javne komunikacije svih društvenih slojeva u nekoj jezičnoj zajednici, koji je u odnosu na druge idiome prestižan, najprošireniji i najneutralniji. (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57760>, 27. lipnja 2017.)

uzimao sam u obzir i činjenicu za jezik naš današnji nije ni jučerašnji ni sutrašnji, ali mora biti jučerašnji i sutrašnji.“ (Težak, 1991: 6).

Osim toga, Stjepko Težak upozorava kako je potrebno razmišljati o jeziku različitih funkcionalnih stilova čiji je temelj jednak – standardni jezik, ali se u različitim govornim/pisanim situacijama ne upotrebljava ujednačeno:

„Ako bismo svoj govor analizirali do u tančine, lako bismo ustanovili da i u istom danu iskorištavamo više jezika ili – točnije – više inačica lingvistički jednoga jezika, već prema tome s kim općimo (...).“ (Težak, 1991: 6).

Sukladno pobrojanju ključnih značajki određenoga jezika, navodi se elastična stabilnost što je svojstveno obilježje svakoga jezika, a tumači se na sljedeći način:

„Tako u hodu vremena jezik neprestance trpi od dviju suprotnih težnji: ostati isti i postati drugi. Da prevlada prva težnja, okamenio bi se, osiromašio, ubogaljio, umrtvio i ne bi bio uspješno oruđe kojim mijenjamo sebe i svijet oko sebe, jer ostarjela riječ ne može biti ni mati (Krleža) ni kći (Goethe) čina. (Težak, 1991: 6).“

Posebno se u predgovoru ističe *moć riječi* jer je ona nit vodilja Težakovoga savjetnika pri razmišljanjima o jezičnim pitanjima: „Mrtve, pokopane duboko u zaboravljenim riječnicima, knjigama i spisima, mogu jednoga dana oživjeti i ponovno izvršavati svoju komunikacijsku, poetsku ili bilo koju drugu funkciju.“ (Težak, 1991: 6). No, Težak naglašava iznimnu važnost poznavanja jezične kulture i posjedovanja visoko razvijene jezične svijesti kako bi jezik mogao biti stvaralački i pokretački (Težak, 1991: 6). Opisana promišljanja S. Težaka o jeziku ukorijenjena su u svakome pojedinom jezičnom savjetu istumačenom nanizu primjera iz bogate građe književnih tekstova kanonskih pisaca različitih književnoumjetničkih razdoblja ili ako to zahtijeva određeno jezično pitanje na prototipnim primjerima iz drugih funkcionalnih stilova. „Tematsko-problemska šrināsavjetodavstva Stjepka Težaka“ ugrađena je u svim četirima savjetnicima (Samardžija, 2006: 258), a navedeno se uočava već u prvome savjetniku *Hrvatski naš svagda(š)njiko*ji je podijeljen u tematski deset različitih poglavlja. Prva četiri poglavlja jezičnoga savjetnika jesu teorijske naravi, a ostalih šest poglavlja odnose se na određenu jezičnu razinu: *Jezik naš današnji* (o kulturi riječi), *Jezične mijene i zamjene* (o standardizaciji jezika i prodoru promjena u jezik), *Književni jezik i njegovi pratioci* (o književnoumjetničkome stilu, dijalektima, žargonima, vulgarizmima), *Jezik u medijima i umjetnostima* (o publicističkome stilu različitih medija – strip, radio, kazalište, film, televizija), *Pravopisne nedoumice* (pravopis), *Dvojni oblici* (morfologija), *Plodnost*

rječotvorja (tvorba riječi), *Značenjske tančine* (semantika), *Riječ u rečenici* (sintaksa), *Presadenice i posuđenice iz tuđih vrtova* (leksikologija). Izabrani morfosintaktički savjeti za poredbenu analizu u ovome radu preuzeti su iz poglavlja – *Dvojni oblici* i *Riječ u rečenici*.

4.1. Dvorodne imenice

Imenice su promjenjive riječi koje posjeduju tri gramatičke kategorije, a one su - rod, broj i padež. Kod imenica koje označuju nešto živo najčešće su jednaki gramatički rod i biološki spol. Važno je istaknuti da postoje imenice kojima rod i spol nisu jednaki/ne podudaraju se što potvrđuju sljedeće iznimke –*curetak* (m. r., ž. s.), *djevojče* (ž. r. jd., s. r.), *braća* (ž. r. jd., m. s.). Nasuprot tomu, imenice koje označuju neživo, posjeduju isključivo gramatičku kategoriju roda. Rod je gramatička kategorija koja se određuje prema nastavku imenice, tj. slaganju imenica s pridjevnim riječima i može biti muški, ženski i srednji rod. Međutim, spol je biološki, društveno i kulturno uvjetovana kategorija te može biti isključivo muški i ženski. (Barić i dr., 1997: 101). S. Težak u prvome jezičnom savjetniku *Hrvatski naš svagda(š)nji* ističe kako određene imenice mogu biti dvorodne. Težak tumači da su dvorodne imenice obično pravi sinonimi. No, navedenu se tvrdnju ne treba promatrati poput strogo prihvaćenoga pravila što će se dokazati u daljnjoj razradbi teksta ovoga rada. Osim toga, dvorodna imenica kada je jednoga roda, može se pojavljivati u stilski neobilježenomu kontekstu, a kada je drugoga roda u stilski/normativno obilježenoj jezičnoj uporabi (Težak, 1991: 73). Dvorodne dvojbene imenice koje Težak problematizira u svojim prvim dvama savjetima prvoga jezičnog savjetnika *Hrvatski naš svagda(š)nji* i koje su upotrebljavane za istraživanje takve vrste imenica jesu – *glad*, *bol* i *doba*.

4.1.1. Imenica *glad*

S. Težak u svome jezičnom savjetu ističe kako imenica *glad* može biti muškoga i ženskoga roda. Opisane imenice (*glad* (m.r.) i *glad* (ž.r.)) pravi su homonimi jer se promjenom gramatičkoga roda ne mijenja semantički sadržaj imenica. U jezičnome savjetu tvrdi se da je jezična uporaba naklonjena imenici *glad* u ženskome rodu, a da je rjeđa uporaba imenice *glad* u muškome rodu (Težak, 1991: 73). Jezično pitanje dvostrukoga roda imenice *glad* pokušat će se potvrditi, opovrgnuti ili iznjedriti potpuno drukčiji argumentirani zaključak na temelju poredbene analize. Istraživanje se provodi usporedbom jezičnoga savjeta s

literaturnom građom – gramatikama, jezičnim savjetnicima i rječnicima te s publicističkom građom novinskih portala, tj. jezičnih pravila i njihova primjena u jeziku medija.

Imenica *glad* navedena je u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* Dragutina Raguža u ženskome rodu među pobrojanim primjerima za i-sklonidbu (Raguž, 1997: 63). Na prethodno opisan način, pronađena je imenica *glad* u ženskome rodu i u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić, Pranjković, 2007: 111) i gramatici *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskog književnog jezika* (Babić i dr., 1991: 601). Nasuprot tomu, u *Hrvatskoj gramatici* imenica *glad* donosi se u oba roda – muškome i ženskome (Barić i dr., 1997: 173). Imenica *glad* pojavljuje se u *Školskoj gramatici hrvatskoga jezika* u ženskome rodu (Ham, 2002: 48). Dok se u *Gramatici hrvatskoga jezika* ukazuje se na mogućnost njezina pojavljivanja u muškome i ženskome rodu (Težak-Babić, 2003: 114-115). Uz navedenu tvrdnju, upozorava se na dvostruku sklonidbu imenice *glad* – u muškome rodu prema a-sklonidbi, a u ženskom rodu prema i-sklonidbi (Težak-Babić, 2003: 114-115).

Postojanje dvostrukosti u rodu određenih imenica potvrđuje se tvrdnjom u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i dr., 1999: 132). Naime, navodi se mogućnost pojavljivanja imenice *glad* u oba roda (muškome i ženskome), ali običnijim oblikom smatra se imenicom *glad* u ženskome rodu (Barić i dr., 1999: 132). Budući da se u preostalim jezičnim savjetnicima, upotrijebljenim za istraživanje oblika kojemu se normativno daje prednost, ne pronalazi dvojbeno pitanje roda imenice *glad*, pretpostavlja se da je ženski rod imenice prevladao kao pravilniji.

U *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje, 2000: 286), *Rječniku sinonima* (Šarić, Wittschen, 2003: 60) i *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* (Brozović-Rončević, ur., 2012: 141) imenica *glad* isključivo je ženskoga roda. No, u *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* (Anić, 2004: 350) i *Hrvatskome enciklopedijskome rječniku* (Anić i dr., 2002: 382) uz imenicu *glad* navodi se muški i ženski rod čime se u navedenim rječnicima potvrđuje pravilnost obaju oblika. Tablicom 1. vizualno će se predložiti prevladavanje imenice *glad* u ženskome rodu u kronološki poredanim navedenim rječnicima hrvatskoga standardnoga jezika u usporedbi s analiziranim jezičnim savjetom.

Tablica 1.

Rod imenice <i>glad</i>					
Jezični savjetnik	Rječnici				
HNS ⁷	RHJ	HER	RS	VRHJ	ŠRHJ
ž.r./m.r.	ž.r.	ž.r./m.r.	ž.r.	ž.r./m.r.	ž.r.

Nakon utvrđivanja kojemu se gramatičkome rodu daje prednost u rječnicima (ženskome rodu), provest će istraživanje jezika masovnog medija, kako bi se utvrdilo je li uporaba naklonjena imenici *glad* u muškome i/ili ženskome rodu. Budući da publicistički stil karakterizira hibridnost i neujednačenost pri uporabi određenih oblika, utvrdit će se koji je oblik pojavljuje češće i pokušat će se dati obrazloženje za takvu jezičnu pojavu na internetskim portalima.

- (1) *Mogu li oni koji skapavaju od **gladi** biti moralni?*⁸(JL)
- (2) *Somalija se već treći put u posljednjih 25 godina suočava s **gladi**.*⁹ (VL)
- (3) *Kombinacija suše, oštre zime, krajnje nestašice i neprijateljstvo s Indijancima, dovela je do masovne smrti **od glad** između doseljenim Englezima.*¹⁰(GS)
- (4) *Priznao je, međutim, da moto prosvjeda „Dobrodošli u pakao“ jest „ratoborna poruka“, ali je prvenstveno trebala simbolizirati politike kakve zemlje članice G20 provode diljem svijeta i odgovorne su za “paklene uvjete, poput **gladi**, rata ili klimatskih promjena“.*¹¹(24sata)

Pretraživanjem internetskih portala uočava se ujednačenost uporabe imenice *glad* samo u ženskome rodu. Navedena tvrdnja potvrđuje se primjerima 1, 2, 3 i 4 jer je imenica *glad* upotrijebljena s nastavcima i-sklonidbe u genitivu jednine i instrumentalu jednine. Na temelju

⁷ Objašnjenja kratica: HNS – Hrvatski naš svagda(š)nji, RHJ – Rječnik hrvatskoga jezika, HER – Hrvatski enciklopedijski rječnik, RS – Rječnik sinonima, VRHJ – Veliki rječnik hrvatskoga jezika, ŠRHJ – Školski rječnik hrvatskoga jezika.

⁸<http://www.jutarnji.hr/kultura/kazaliste/u-danasnjem-nastavku-cijankalija-218-na-svijetu-jedino-nisu-varke-zderanje-spavanje-i-pravljenje-djece/5852587/>, 11. srpnja 2017.

⁹<https://www.vecernji.hr/vijesti/glad-u-africi-natjerat-ce-ljude-na-novi-bijeg-prema-europi-1158930>, 11. srpnja 2017.

¹⁰<http://www.glas-slavonije.hr/197909/2/Strasna-glad-natjerala-je-Engleze-na-kanibalizam>, 11. srpnja 2017.

¹¹<https://www.24sata.hr/news/vo-a-prosvjeda-o-neredima-u-hamburgu-to-je-bilo-pogresno-531613>, 11. srpnja 2017.

analize može se zaključiti kako se u normativnoj literaturi preporučuje imenica *glad* ženskoga roda u stilski neobilježenim tekstovima, dok se uporaba muškoga roda smatra figurativnim postupkom. Osim toga, zastupljenost imenice *glad* ženskoga roda na novinskim portalima dokazuje poštivanje normativnih pravila i tumačenja.

4.1.2. Imenica *bol*

Imenica *bol*, kao i imenica *glad*, može biti muškoga i ženskoga roda. Međutim, jezičnim se savjetom tvrdi da je imenica *bol* kada je različitoga roda – homonimni parnjak. Imenica *bol* kada je ženskoga roda označava psihičko trpljenje, a kada je u muškome rodu označava fizičku patnju (Težak, 1991: 73). Usporedbom gramatika, jezičnih savjetnika i rječnika utvrdit će se je li Težakova tvrdnja usklađena s jezičnom literaturom. Osim toga, pretraživanjem internetskih inačica novina provjerit će se (ne)pravilna kontekstualna uporaba imenice *bol*.

U gramatici *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskog književnog jezika* pronalazi se imenica *bol* među primjerima imenica za i-sklonidbu pa prema tomu pripada ženskome rodu (Babić i dr., 1991: 601). Imenici *bol* u ženskome rodu daje se prednost u *Hrvatskoj gramatici*, tj. imenicom *bol* u ženskome rodu smatra se *običnijim* oblikom, ali ne isključuje se mogućnost uporabe imenice u muškome rodu (Barić i dr., 1997: 122). U *Gramatici hrvatskoga jezika* upozorava se na dvorodnost imenice *bol* i njezinu značenjsku homonimnost. „U muškome rodu znači osjećaj tjelesne patnje (tjelesni bolovi), a u ženskome rodu duševne patnje (duševne boli).“ (Težak-Babić, 2003: 114-115). Imenica *bol* pojavljuje se u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* na mjestu gdje se nabrajaju imenice koje pripadaju deklinaciji ženskoga roda s nulnim gramatičkim morfemom (Silić, Pranjković, 2007: 111).

Hrvatski jezični savjetnik ističe kako je imenica *bol* dvorodna, ali ne ističe se značenjska razlika imenica u različitome rodu, nego je pitanje roda imenice povezano s brojem imenice. Dakle, smatra se da je češća uporaba imenice *bol* u ženskome rodu kada je upotrebljavana u kontekstima koji zahtijevaju oblik u jednini. Dok se češća uporaba imenice *bol* u muškome rodu, pripisuje jezičnim okolnostima koji zahtijevaju oblik imenice *bol* u množini (Barić i dr., 1999: 132). Naime, u jezičnome savjetniku *555 jezičnih savjeta* donosi

se tumačenje usklađeno s Težakovim bez naglaska na različitu uporabu roda ovisno o uporabi broja (Blagus Bartolec i dr., 2016: 34).

U *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* pronalaze se homonimni parnjaci na koje S. Težak upozorava u svome jezičnome savjetu, tj. imenica *bol* sadrži različita značenja kada je u određenome rodu – muškome ili ženskome (Brozović-Rončević, ur., 2012: 40). U skladu s tim Težakovim tumačenjima, izdvajaju se dvije natuknice za imenicu *bol* u muškome i ženskome rodu ili se navode tumačenja za oba roda uz imenicu u *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje, 200: 90), *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* (Anić i dr., 2002: 134) i *Velikome rječniku hrvatskoga jezika* (Anić, 2004: 101). Međutim, u *Rječniku sinonima* zabilježena je imenica *bol* isključivo u ženskome rodu, ali značenjski opis imenice odnosi se na tjelesnu i fizičku patnju (Šarić, Wittschen, 2003: 15). S obzirom na navedenu tvrdnju, može se tumačiti da se u posljednje izdvojenome rječniku daje prednost imenici u ženskome rodu neovisno o tome hoće li se koristiti u različitim značenjskim kontekstima. U Tablici 2. predočit će se ujednačenost Težakove interpretacije dvorodne imenice *bol* i jezične norme – jezičnih savjetnika i rječnika.

Tablica 2.

Rod imenice <i>bol</i>							
Jezični savjetnici			Rječnici				
HNS ¹²	HJS	555JS	RHJ	HER	RS	VRHJ	ŠRHJ
s. r. ≠ ž. r.	s. r. ≠ ž. r.	s. r. ≠ ž. r.	s. r. ≠ ž. r.	s. r. ≠ ž. r.	ž. r.	s. r. ≠ ž. r.	s. r. ≠ ž. r.

U člancima *Jutarnjega lista* pronalaze se primjeri u kojima se upotrebljava pravilan oblik imenice *bol* muškoga roda u genitivu kada označava tjelesnu patnju (5), ali i nepravilno u ženskome rodu (6).

¹²Tumačenje kratica Tablice 2.: HNS – *Hrvatski naš svagda(š)nji*, HJS – *Hrvatski jezični savjetnik*, 555JS – *555 jezičnih savjeta*, RHJ – *Rječnik hrvatskoga jezika*, HER – *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, RS – *Rječnik sinonima*, VRHJ – *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, ŠRHJ – *Školski rječnik hrvatskoga jezika*.

(5) (...) nova studija znanstvenika s britanskog Oxforda pokazala je da potpora prijatelja protiv **bola** može biti učinkovitija i od morfija, jednog od najmoćnijih lijekova protiv **bolova** na bazi opijata.¹³

(6) Goli sljepaš jedna je od najružnijih životinja, ali omiljena među znanstvenicima zbog svoje dugovječnosti, otpornosti na rak, ali i **boli** uslijed ozljeda i upala.¹⁴

U istome članku *Večernjega lista* imenica *bol* je nepravilno upotrijebljena u značenju fizičke patnje u oba roda u jednini i množini (8).

(7) Neke **bolove** zaista ne bismo trebali zanemarivati, a izdvajamo sedam važnih koji bi mogli ugroziti vaše zdravlje (...) ¹⁵

(8) Radi li se o prodornoj i snažnoj **boli** koju do sad niste osjetili nemojte uzimati lijekove protiv **boli** jer će pogoršati krvarenje žile nakon puknuća.¹⁶

U *Glasu Slavonije* uočava se uporaba imenice *bol* u skladu s normativnim pravilima. Primjerom 9 potvrđuje se pravilna uporaba imenice *bol* u ženskomu rodu kojim se označava psihička bol. Dok se u primjeru 10, u kojemu je upotrijebljena imenica muškoga roda u genitivu jednine, problematizira fizička patnja.

(9) To socijalno uzništvo koje ispreda svoju pjesmu iz duševne **boli**, jest onaj melopoetski okvir koji omogućava komparativnu paralelu sevdalinke i bluesa.¹⁷

(10) Čak i odmaranje može biti uzrok **bola**.¹⁸

Na novinskome portalu *24sata* uočava se neujednačena i nepravilna uporaba imenice *bol* ženskoga i muškoga roda što se dokazuje sljedećim primjerima (11 i 12). Osim toga, uočava se češća uporaba imenice *bol* muškoga roda u kontekstima čija sintaktička okolina zahtijeva oblik za množinu što se potvrđuje primjerom 12 jer se u istome članku koristi imenica ženskoga roda u jednini.

(11) Znanstvenici tvrde da kašalj podiže nivo pritiska u vašem kralježnom kanalu, što ograničava osjećaj **boli** na putu do vašeg mozga.¹⁹

¹³<http://www.jutarnji.hr/life/znanost/veliki-uspjeh-naseg-znanstvenika-na-najruznijoj-zivotinji-na-svijetu-otkrio-sam-kako-lijeciti-bol/5133121/>, 11. srpnja 2017.

¹⁴<http://www.jutarnji.hr/life/znanost/veliki-uspjeh-naseg-znanstvenika-na-najruznijoj-zivotinji-na-svijetu-otkrio-sam-kako-lijeciti-bol/5133121/>, 11. srpnja 2017.

¹⁵<https://www.vecernji.hr/lifestyle/7-bolova-koje-ne-biste-trebali-ignorirati-1088022>, 11. srpnja 2017.

¹⁶<https://www.vecernji.hr/lifestyle/7-bolova-koje-ne-biste-trebali-ignorirati-1088022>, 11. srpnja 2017.

¹⁷<http://www.glas-slavonije.hr/vijest.aspx?id=199741>, 11. srpnja 2017.

¹⁸<http://www.glas-slavonije.hr/194931/16/Boli-vas-glava>, 11. srpnja 2017.

¹⁹<https://www.24sata.hr/lifestyle/mali-zdravstveni-trikovi-kako-ublaziti-bol-prestat-stucati-456706>, 11. srpnja 2017.

- (12) Ako istovremeno imate i **bolove** u boku ili leđima, postoji mogućnost da imate bubrežne kamence.²⁰

Dakle, rezultatima analize građe publicističkoga stila može se utvrditi kako je prisutno nedovoljno poštivanje jezičnoga savjeta, a time i normativnih pravila vezanih za uporabu homonimnih imenica različitoga značenja. Međutim, gotovo potpuna pravilna uporaba navedene imenice pristuna je u *Glasu Slavonije*. Osim toga, uporaba imenice *bol* u jednini i množini na novinskim portalima u skladu je s dodatnim objašnjenjem u *Hrvatskome jezičnom savjetniku*.

4.1.3. Imenica *doba*

Imenica *doba* je homonimna imenica ženskoga i srednjega roda, tj. postoji značenjska razlika između istih imenica u različitome rodu. *Doba* u ženskome rodu označava glazbeni termin, a *doba* srednjega roda znači određeno vremensko razdoblje (dio godine, dana, povijesti i slično). S. Težak smatra da je nesklonjiva imenica *doba* u srednjem rodu više zastupljena u uporabi, ali upozorava da sklonjivu homonimnu imenicu ženskoga roda ne treba iskorijeniti zbog njezina lakšeg razlikovanja u kontekstu glazbene terminologije (Težak, 1991: 74). Osim toga, S. Težak upozorava da imenicu *dob* koja je ženskoga roda ne pripada istoj kategoriji iako je leksički bliskoznačna imenici *doba* u srednjemu rodu, gramatički nisu iste imenice jer sadrži drugi morfemski nastavak (Težak, 1991: 75). Dakle, poput istraživanja u prethodnim dvama poglavljima sinonimnih/homonimnih imenica *glad* i *bol*, provest će se analiza jezičnoga savjeta koji se odnosi na imenicu *doba* u usporedbi s gramatikama, jezičnim savjetnicima i rječnicima te utvrditi pravilnost uporabe u publicističkome stilu novinskih portala.

Dobu/i posvećen je poseban podnaslov u *Povijesnome pregledu, glasovima i oblicima hrvatskoga književnog jezika* zbog njezine značenjske homonimnosti (Babić i dr., 1991: 529). U *Hrvatskoj gramatici* imenica *doba* pojavljuje se u srednjemu rodu, ali upućuje se na homonimnu imenicu ženskoga roda (Barić i dr., 1997: 529). U *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* Dragutina Raguža pronalazi se isključivo imenica *dob* među pobrojanim primjerima imenica i-sklonidbe čiji se ženski rod ne dovodi u pitanje (1997: 63). Nasuprot tomu, u *Školskoj*

²⁰<https://www.24sata.hr/lifestyle/6-simptoma-koje-ne-smijete-ignorirati-odmah-idite-doktoru-521062>, 11. srpnja 2017.

gramatici hrvatskoga jezika pojavljuje se iznimno u srednjemu rodu i ne pronalazi se njezin homonimni parnjak (Ham, 2002: 44-45).

Nakon usporedbe s gramatikama, donose se tvrdnje koje se pronalaze u jezičnim savjetnicima upotrebljavanim za usporedbu i uspostavljanje pravilnih oblika za uporabu. U *Hrvatskom jezičnome savjetniku* tumači se homonimnost imenice *doba* jednako kao u Težakovu savjetu (Barić i dr., 1999: 132). Međutim, u jezičnome savjetniku problematizira se imenica *doba*, koja je srednjega roda i rijetko se sklanja, i imenica *dob* koja je ženskoga roda i ne posjeduje jednako značenje kao opisana imenica u srednjemu rodu (Dulčić, 1997: 187).

Uz imenicu *doba* nalazi se oznaka za srednji rod u *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* (Anić i dr., 2002: 256), *Velikome rječniku hrvatskoga jezika* (Anić, 2004: 229) i *Rječniku sinonima* (Šarić, Wittswchen, 2003: 39). Međutim, imenici *doba* srednjega roda u izdvojenim rječnicima dodijeljeno je tumačenje koje se odnosi na glazbeni pojam, tj. vremensku jedinicu mjere takta, osim značenja za vremensko razdoblje. Dakle, na takav način ukazuje se na jednak gramatički rod homonimnih imenica. No, u *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje, 2000: 191) i *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* (Brozović-Rončević, ur., 2012: 91) nalaze se dvije natuknice za imenicu *doba* što je signal za homonimnu razlikovnost imenica kada su u određenome rodu – srednjemu ili ženskome. U Tablici 3. izdvojit će se Težakovo tumačenje o rodu imenice *doba* i usporedit će ga se s istraženim u rječnicima. Jasnoći i preglednosti tablice doprinijet će kronološki strukturirani rječnici u odnosu na savjet koji je ujedno starijega datuma od nastanka rječnika.

Tablica 3.

Rod imenice <i>doba</i>					
Jezični savjetnik	Rječnici				
HNS ²¹	RHJ	HER	RS	VRHJ	ŠRHJ
s. r. ≠ ž.r.	s. r. ≠ ž.r.	s. r.	s. r.	s. r.	s. r. ≠ ž.r.

²¹Tumačenje kratica Tablice 3.: HNS – *Hrvatski naš svagda(š)nji*, RHJ – *Rječnik hrvatskoga jezika*, HER – *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, RS – *Rječnik sinonima*, VRHJ – *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, ŠRHJ – *Školski rječnik hrvatskoga jezika*.

Nadalje, na novinskim portalima *Jutarnjega lista* pravilno se upotrebljava imenica *doba* srednjega roda u značenju vremenskoga razdoblja. To se potvrđuje izdvojenim konkretnim primjerom (13) u kojemu je leksem *dobau* funkciji označavanja vremenskoga razdoblja modernizma. Na internetskoj se inačici *Večernjega lista* također pronalaze imenice u srednjemu rodu (14). Istraživanje građe publicističkoga stila, točnije internetskih portala *Glasa Slavonije* (15) i *24sata* (16) donose rezultate jednake prethodnima.

- (13) *Büchnerov Woyzeck prvi je antijunak modernoga **doba**.*²² (JL)
- (14) *Još u 8. Stoljeću, u **doba** španjolskog kalifata, Hrvati su bili najpouzdaniji čuvari tadašnjih kalifa koji su odsjedali u Cordobi.*²³ (VL)
- (15) *Naglasila je kako upravo književnost medij kojim se uspješno povezuje baština i novo **doba**.*²⁴ (GS)
- (16) *Svaki pravi zaljubljenik u fotografiju ili obožavaelj 'selfija' sigurno ima mobitelj pri ruci u svakoj prilici i fotka sve što stigne u bilo koje **doba** dana.*²⁵ (24sata)

Prema Težakovu savjetu i tumačenjima u većem dijelu upotrijebljene normativne literature za analizu, gramatički je nepotrebno i stilski neopravdano osiromašiti fond hrvatskoga standardnoga jezika za glazbeni termin – *dobu*. Nesklonjiva se imenica *doba* srednjega roda kontekstualno, tematski i normativno pravilno upotrebljava na novinskim portalima. Razlogom zbog kojega se ne pronalazi imenica ženskoga roda smatra se nepostojanje novinskih članaka koji bi činili kontekstualnu okolinu glazbenoga termina.

²²<http://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/woyzeck-lik-koji-ce-stotinjak-godina-kasnije-docekati-svoje-pravo-doba/5556051/>, 11. srpnja 2017.

²³<https://www.vecernji.hr/vijesti/magazin-hrvati-i-islam-vise-od-40-povijesnih-prica-o-odnosima-jednog-naroda-i-jedne-religije-1181540>, 11. srpnja 2017.

²⁴<http://www.glas-slavonije.hr/317371/5/Knjizevnost-je-medij-koji-uspjesno-povezuje-bastinu-i-novo-doba>, 11. srpnja 2017.

²⁵<https://www.24sata.hr/news/tajna-uspjesnog-drustvenog-profila-je-u-filterima-fotografija-531125>, 11. srpnja 2017.

5. Množina tvarnih (gradivnih) imenica

Obilježje tvarnih (gradivnih) imenica da se većinom koriste u jednini iako označavaju skup određene materije, a određeni dio primjera imenica koji pripada navedenoj gramatičkoj kategoriji jesu: *brašno, mlijeko, bakar, srebrocement, kamen, led, šećer, sol, grah, grašak, ulje, vino* i druge. Znanstvenik Stjepko Težak tvrdi da je nepravilno koristiti gradivne imenice u množini ako se takvim označavanjem ne služi zbog isticanja različitih vrsta iste materije/sastava/građe (Težak, 1991: 79). Kako bi opisano bilo jasnije, donosi se primjer rečenice u kojoj je namjera istaknuti različite vrste *vina* i time ne narušiti sustav.

Vinima proizvedenim u Republici Hrvatskoj dodijeljena je visoka ocjena zbog kvalitete.

U prethodnoj rečenici imenica *vino* upotrijebljena je u množini jer se naglašava vrhunska kvaliteta *vina* proizvedenih u različitim geografskim područjima Republike Hrvatske – slavonsko, istarsko, dalmatinsko, međimursko *vino* i slično.

Težak ističe tri pravila kojih se treba pridržavati prilikom uporabe tvarnih (gradivnih) imenica u množini, a ona su sljedeća:

- a) kada se time ističu različite vrste iste materije,
- b) kada se ističu jedinice ili broj jedinica iste vrste,
- c) kada se želi istaknuti da se više jedinica iste vrste rasprostire na različitim mjestima.

(Težak, 1991: 80)

Utvrđeno pravilo usporedit će se s pravilima u normativnim gramatikama i jezičnim savjetnicima. Osim toga, provjerit će se je li uporaba gradivnih imenica na novinskim portalima uskladu sa standardom hrvatskoga jezika.

Definicija gradivnih imenica u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* glasi: „Imenice koje označuju masu, vrstu, tvar (materijal), a ne predmete, pa se uz njih ne pojavljuje broj, dakle obično se ne broje. U skladu s tim, gradivne imenice obično nemaju množinu.“ (Raguž, 1997: 4). S. Težak i S. Babić u svojoj *Gramatici* ističu kako množina gradivnih imenica ne znači veću količinu materije, nego različite vrste iste materije (Težak, Babić, 2003: 98). Nepostojanje i/ili rijetko pojavljivanje gradivnih imenica u množini, osim u svrhu isticanja većeg broja vrsta određene tvari/materijala/predmeta, ističe se u gotovo svim normativnim

gramatikama upotrebljavanim za istraživanje.²⁶ S obzirom na navedena tumačenja u gramatikama i pravila iz Težakova savjetnika, uočava se usklađenost norme.

Objašnjenje koje se odnosi na gramatičku jedninu/množinu zbirnih imenica i značenjsku razliku pri uporabi jednoga i/ili drugoga oblika u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* usklađeno je s jezičnim pitanjem Stjepka Težaka (Barić, 1999: 134). Osim usklađenosti opisanih jezičnih pravila, sljedećim istraživanjem analizirat će se gramatička i kontekstualna pravilnost uporabe jednine/množinegradivnih imenica u publicističkome stilu. *Vino, sir i mlijeko* prototipne su imenice koje služe za istraživanje uporabe na novinskim portalima jer je zbog velikoga broja zbirnih imenica i opsega rada nemoguće obuhvatiti cjelokupni korpus tvarnih (gradivnih) imenica.

- (17) *Hrvatska se **vina** po kvaliteti mogu nositi s vinima iz najpoznatijih svjetskih vinskih zemalja.²⁷; Paška sirana bavi se proizvodnjom **sireva** od ovčjeg i kravljeg **mlijeka** (...) ²⁸; (...) kao početak uvođenja reda na tržištu **mlijeka** i mliječnih proizvoda koji nakon ulaska Hrvatske u EU bilježe dramatične brojke pada broja gospodarstva koji proizvode mlijeko i uvoza **mlijeka** i **sireva** po dampinškim cijenama iz zemalja EU.²⁹ (JL)*
- (18) *Okupilo se ondje 150 izglagača iz svih krajevazemlje pa se na jednom mjestu mogu kupiti suhomesnati proizvodi, **vina**, rakije, likeri, **sirevi**, smokve, med, rukotvorine i ostali domaći proizvodi, od kojih su mnogi dobili svoj „upgrade“.³⁰; (...) isključivo je riječ o specijalnim vrstama **mlijeka** nedostupnim na našem tržištu te vlastitim proizvodima Natur*pur svježe, (...) ³¹ (VL)*
- (19) *Ocjenjuju se mlada **vina** bijela i crvena, **vina** starijih godišta bijela i crvena.³²; Kako nadalje navodi Agrobiz, globalne cijene **mlijeka** u prošloj su godini porasle u prosjeku 50 % (...) ³³; **Sirevi** kao što su Kladavčanka, Pini, Bać, Bakin i Bakin*

²⁶Usp. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* (Babić i dr., 1991: 481), *Hrvatska gramatika* (Barić i dr., 1997: 100), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (Ham, 2002: 37-38)

²⁷<http://www.jutarnji.hr/globus/Globus-biznis/prvi-domaci-vinar-koji-je-u-kinu-izvezao-veliku-kolicinu-skupog-vina-royal-dingac-s-peljesca-kineski-menadzer-kusao-u-dubrovniku-i-narucio-8000-boca/5647851/>, 12. srpnja 2017.

²⁸<http://www.jutarnji.hr/globus/Globus-biznis/paski-kraljevi-ovcjeg-sira-osvajaju-indoneziju-novi-poslovni-pothvat-sirara-s-otoka-kamena-i-soli-zaustaviti-ih-moze-samo-jedna-malo-poznata-biljka/5508107/>, 12. srpnja 2017.

²⁹<http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nova-velika-akcija-inspektora-tolusic-pokrenuo-lov-na-rekonstruirano-mlijeko-na-policama-domacih-trgovaca-ovo-je-samo-pocetak/5445651/>, 12. srpnja 2017.

³⁰<https://www.vecernji.hr/zagreb/hit-su-bucine-sjemenke-u-cokoladi-i-cili-pekmez-1161870>, 12. srpnja 2017.

³¹<https://www.vecernji.hr/biznis/spar-podrzava-hrvatske-mljekare-98-posto-prodanog-mlijeka-je-domace-1181141>, 12. srpnja 2017.

³²<http://www.glas-slavonije.hr/332267/4/Stiglo-110-bijelih-i-48-crvenih-vina>, 12. srpnja 2017.

³³<http://www.glas-slavonije.hr/324967/7/Cijena-mlijeka-u-svijetu-opet-raste>, 12. srpnja 2017.

*dimljeni te svježi sir danas su poznati na policama trgovačkih lanaca diljem Hrvatske (...)*³⁴(GS)

- (20) *No, osim pojedinih „incidenata“ s dobrim **vinima**, vinarija koja je promijenila ime u Mladina nije napredovala.*³⁵*Nestali su najukusniji i najskuplji nagrađivani Paški **sirevi**, ali i tvrdi miješani **sirevi** Dalmatinci, Trapisti, Primorci...*³⁶*; Čokoladna **mlijeka** uz kravlje mlijeko sadrže kakaov ili čokoladni prah te šećer.*³⁷(24sata)

Tvarne imenice *vino*, *mlijeko* i *sir* rijetko se pojavljuju u množini na novinskim portalima, ali i kada se upotrebljavaju označavaju različite vrste ili materiju iste vrste s različitim sastavom što se dokazuje primjerima 17, 18, 19 i 20. Dakle, može se zaključiti kako je gotovo prevladana nepravilna uporaba tvarnih imenica u publicističkome stilu. Iako rijetko, mogu se pronaći i nepravilni oblici opisanih imenica.

6. Dvojnosti u genitivu množine imenica muškoga roda

Nastavak za genitiv množine imenica muškoga roda (koje završavaju na nulti nastavak (-*ø*)) u standardnome jeziku nastavak je *-ā* – s naglasnom duljinom (*konjā, junakā, prijateljā*). Uz navedeno, određeni broj imenica sadrži produljenu osnovu u množini s proširkom–*ov* ako je osnova imenice nenepčana (*stolovā, brijegovā, golubovā*) ili *-ev* ako je osnova imenice nepčana (*kraljevā, žuljevā, panjevā*). Imenica muškoga roda stranoga podrijetla zbog koje se izrodila nedoumica jest imenica *škamp*. Težak ističe da je prisutna česta uporaba imenice *škamp* u genitivu množine s nastavkom *-i* u razgovornom (djelomično opravdano zbog različitih društvenih utjecaja na govornike) i publicističkome stilu što nije u skladu sa standardom. S. Težak ne isključuje postojanje gramatičkih nastavaka *-ī* i *-ijū* za nevelik broj imenica muškoga roda i postojanje imenicak koje posjeduju dvojne oblike ili tri oblika u genitivu množine (sa svim trima nastavcima), ali smatra da imenica *škamp* ne pripada opisanoj skupini imenica (Težak, 1991: 83). Budući da se javljaju dvojbe zbog genitiva množine imenice *škamp*, pokušat će se utvrditi uz pomoć gramatika treba li koristiti isključivo

³⁴<http://www.glas-slavonije.hr/223269/4/Uz-proizvodnju-sira-krenuo-u-ekouzgoj-crne-slavonske-svinje>, 12. srpnja 2017.

³⁵<https://www.24sata.hr/news/todoricevo-bлаго-iz-podruma-vina-belje-laguna-mladina-526347>, 12. srpnja 2017.

³⁶<https://www.24sata.hr/news/lopov-provalio-u-pasku-siranu-i-ukrao-sireve-steta-170-000-kn-499231>, 12. srpnja 2017.

³⁷<https://www.24sata.hr/lifestyle/znate-li-sto-pijete-analizirali-smo-sedam-cokoladnih-mlijeka-531893>, 12. srpnja 2017.

nastavak *-ā* ili oba nastavka *-ā* i *-ī*. Osim toga, istražiti će se koji je oblik karakterističniji za uporabu na novinskim portalima.

U *Gramatici* S. Težaka i S. Babića tumači se da najveći broj imenica muškoga roda ima u genitivu množine nastavak *-ā* (s naglasnom duljinom), ali uz napomenu da određene imenice (*mrav, crv, hvat, par, sat, gost, prst* i druge) mogu imati nastavak *-i* i/ili nastavak *-iju* u genitivu množine (Težak, Babić, 2003: 103). Međutim, među izdvojenim primjerima kojima je dopušteno upotrebljavanje različitih nastavaka, tj. dvojnosti u genitivu množine imenica muškoga roda, ne nalazi se i imenica *škamp*. U Raguževoj *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* ističe se da imenice muškoga roda a-sklonidbe alternaciju nastavaka ima samo u genitivu množine. No, nastavak je *-ā* uobičajen i najčešći, a samo u nekih imenica gramatički nastavak *-ī* (*ljudi, hvat, par*) ili *-ijū* (*gost, prst, nokat*) (Raguž, 1997: 12). Sukladno tomu, u najstarijoj se gramatici, upotrebljenoj za istraživanje, uz nastavak *-ā* (kojemu se daje prednost) navodi nastavak *-i*, ali eksplicitno se ne navode imenice koje mogu posjedovati navedeni nastavak. Dakle, imenica *škamp* ne izdvaja se kao jedan od primjera kojemu je dopuštena alternacija nastavaka. Gotovo jednaka tumačenja pronalaze se u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr., 1997: 104-105).

Jezični savjetnici upotrijebljeni za utvrđivanje pravilnih oblika ne propituju oblik genitiva množine imenice *škamp*.³⁸ Kako bi se utvrdilo kojemu se nastavku daje prednost u uporabi publicističkoga stila, provest će se istraživanje novinskih portala upotrebljavanih za poredbenu analizu.

- (21) *Jeo se tatarski od **škampi** koji u poznatom restoranu košta 220 kuna (...)*³⁹ (JL)
- (22) *Ne grizite se ako ste odlučiti pojesti više od deset **škampi** jer 12 do 18 većih **škampa** (...)*⁴⁰ (VL)
- (23) *Poznate farme **škampi** i školjaka u Luisiani doživjele su najveći udar i gubitak se procjenjuje na oko 962 milijuna dolara.*⁴¹ (GS)
- (24) *Tako je Andrej kandidatima pokazao kako napraviti Cappuccino juhu s kremom od krumpira te hladnu juhu od burate s tostom od **škampi**.*⁴² (24sata)

³⁸Usp. *Hrvatski jučer i danas* (Babić, 1995), *Jezični savjeti* (Mamić, 1996), *Govorimo hrvatski* (Dulčić, 1997), *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i dr., 1999), *Jezični savjetnik – iz prakse za praksu* (Matković, 2006), *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006), *555 jezičnih savjeta* (Blagus Bartolec i dr., 2016).

³⁹<http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nocne-gozbe-na-trosak-drzavne-tvrtke-u-opatiji-direktor-hz-infrastrukture-dvije-kolegice-iz-firme-castio-skupim-vecerama-u-poznom-restoranu/5552219/>, 12. srpnja 2017.

⁴⁰<https://www.vecernji.hr/lifestyle/4-namirnice-koje-imaju-vise-proteina-od-pilecih-prsa-1090903>, 12. srpnja 2017.

⁴¹<http://www.glas-slavonije.hr/157912/11/NAFTA-ubija>, 12. srpnja 2017.

S obzirom na omjer, u *Jutarnjem listu* češće se pojavljuje oblik imenice u genitivu množine s nastavkom *–ā*, ali se u novinarskim rečenicama potkradaju pogreške i pojavljuje se nepravilan oblik s *–inastavkom* (21). Neujednačenost upotrebljavanja obaju oblika genitiva množine uočava se i na internetskoj inačici *Večernjega lista* što se potvrđuje rečenicom u kojoj su upotrijebljene imenice s oba nastavka (22). U *Glasu Slavonije* pronađen je jedan primjer (23) genitiva množine imenice *škamp* s nastavkom *–i* kojim se odstupa od opisanoga pravila Stjepka Težaka o sklonidbi. Na novinskome je portalu *24sata*, također, nevelik broj oblika imenice u genitivu množine neprilagođenih jezičnome pravilu. U skladu s jezičnim savjetom, pravilan genitivni oblik prevladava u publicističkome stilu, ali zbog utjecaja razgovornoga stila uočavaju se i pogrešno upotrijebljeni oblici.

7. Instrumentalni nastavci *–i/-ju* imenica i-sklonidbe

Imenice koje pripadaju skupini imenica i-sklonidbe mogu imati nastavak *–i* i *–ju* u instrumentalu jednine. No, u instrumentalu se jedine preporučuje uporaba nastavka *–i* kada imenice dolaze s prijedlogom ili atributom, a nastavak *–ju* kada su u sintaktičkoj konstrukciji (sintagmi *i/ili* rečenici) upotrijebljeni bez prijedloga i bez atributa (Težak, 1991: 89). Unatoč tome, jezikoslovac S. Težak preporučuje instrumentalni nastavak *–ju* (*–u*, *–lju* ovisno o fonološkome okruženju) neovisno o tome nalazi li se imenica i-sklonidbe uz prijedlog ili atribut jer navedeni nastavak pruža širu sadržajnu obavijest. Nasuprot tomu, nastavak *–i* je mnogoznačan, točnije može prouzročiti nejasnoću ili nesporazum jer ga imaju gotovo svi padeži i-sklonidbe osim nominativa i akuzativa jednine te dativa i, lokativa i instrumentala množine. Dakle, uporabom nastavka *–ju*, neovisno o kontekstu/funkcionalnome stilu, može pružati veći stupanj obavijesti i kada dolazi s prijedlogom ili atributom, tj. omogućuje se veća razlikovnost u sustavu, jasnoća u uporabi i brže primanje komunikacijske poruke (Težak, 1991: 89). Težak u svome jezičnome savjetu donosi gramatička pravila o uporabi nastavaka *–i* i *–ju* (*–u*, *–lju*) u instrumentalu jednine imenica i-sklonidbe:

- a) nastavkom *–i* može se tvoriti instrumental jednine od bilo koje imenice i-sklonidbe (s *aveti*, *boli*, *gladi*, *kapi*, *ljubavi*, *sol*, *želji* i slično)
- b) nastavak *–ju* bez ikakve promjene prethodnog suglasnika mogu imati imenice koje završavaju *nać*, *ž*, *š*, *s*, *z*, *r* (*riječju*, *lažju*, *kokošju*, *vlasju*, *sluzju*, *kćerju* i druge)

⁴²<https://www.24sata.hr/show/prvi-finalist-masterchefa-je-ante-nisam-mogao-vjerovati-421589>, 12. srpnja 2017.

- c) nastavak –u mogu imati imenice nać, đ i lj (*noću, cijedu, obitelji* i druge)
- d) nastavak –ju, ali s promijenjenim jotiranim prethodnim suglasnikom mogu imati imenice na t, d, l i n (*gladu, mašću, solju, jesenju* i druge)
- e) nastavak –ju imenice koje završavaju na p, b, m, v kojima se dodaje epentetsko l (i u kojima se provodi jotacija) (*kaplju, koblju, ljubavlju, krvlju* i druge)

Uzgredno ističe da se imenice koje završavaju na d, n, b, p i ž rijetko pojavljuju s nastavkom –ju jer se time stvara dojam arhaičnosti i/ili stilske obilježenosti, ali da uporaba navedenog nastavka nije nepravilna (*zoblju, sablažnju, ražju* i druge) (Težak, 1991: 89).

Naime, uočava se usklađenost između gramatika i jezičnog savjeta Stjepka Težaka pri tumačenju alternacije nastavka u instrumentalu jednine imenica i-vrste i tumačenju pravila o uporabi opisanih imenica.⁴³

U *Hrvatskom jezičnom savjetniku* nalaze se objašnjenja gotovo potpuno jednaka Težakovim u jezičnome savjetu (Barić i dr., 1999: 146). Nastavak –ju u instrumentalu jednine imenica i-sklonidbe smatra se *uobičajenijim, obavjesnijim i razlikovnijim* (smanjuje se padežna homonimija) (Barić i dr., 1999: 84). Tumačenje kojim se nijednome nastavku ne daje prednost neovisno o načinu uporabe, pronalazi se i u udžbeniku i jezičnome savjetniku *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnome jeziku* (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 84). Kako bi se provelo valjano istraživanje na odabranim novinskim portalima, imenica *bolest* predstavljat će prototip analize jer može imati oba nastavka u instrumentalu jednine (–u, –ju).

- (25) (...) se nose s dramatičnom situacijom i **bolešću** (...) ⁴⁴; (...) 6.600 trsova zaraženih **bolešću** zlatna žutica (...) ⁴⁵(JL)
- (26) (...) prevenciji i kvalitetnoj samokontroli osoba sašećernom**bolešću**. ⁴⁶; Gotovo polovina hrvatskih srednjoškolaca homoseksualnost smatra **bolešću**(...) ⁴⁷ (VL)
- (27) (...) vjernom navijaču „bijelo-plavh“ koji se bori s **opakom bolešću** (...) ⁴⁸; (...) zahvaćeno **Peyronijevom bolešću** (...) ⁴⁹(GS)

⁴³Usp. *Praktična hrvatska gramatika* (Raguž, 1997: 62), *Gramatika hrvatskoga jezika* (Težak, Babić, 2003: 113-114), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (Ham, 2002: 48), *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić, Pranjković, 2007: 111).

⁴⁴<http://www.jutarnji.hr/life/zdravlje/gledala-je-u-majku-i-plakala-mama-boli-me-srce-ne-mogu-vise/4723445/>, 13. srpnja 2017.

⁴⁵<http://www.jutarnji.hr/biznis/tvrtke/ugrozeni-vinogradi-u-varazdinskoj-zupaniji-vinarija-safran-cupa-i-unistava-vise-od-6600-trsova-zbog-bolesti-zlatne-zutice-napadnuto-3000-hektara/5359667/>, 13. srpnja 2017.

⁴⁶<https://www.vecernji.hr/lifestyle/utrka-koja-mijenja-zivote-1165530>, 13. srpnja 2017.

⁴⁷<https://www.vecernji.hr/vijesti/pola-hrvatskih-srednjoskolaca-homoseksualnost-smatra-bolescu-ili-poremecajem-1151184>, 13. srpnja 2017.

- (28) (...) nije uspio izboriti sovom **okrutnom bolešću** (...)⁵⁰; (...) kako bi se što lakše nosili s **bolešću**.⁵¹ (24sata)

Imenica se *boles* tna novinskim portalima *Jutranji list*, *Večernji list*, *Glas Slavonije* i *24sata* češće upotrebljava s nastavkom –*ju* kada dolazi s prijedlogom i atributom, ali i kada je upotrebljen samostalni instrumentalni oblik u *Jutarnjem* listu (25) iako rezultira realizacijom glasovne promjene (jotacije). Na temelju toga, može se zaključiti kako se u publicističkome stilu teži razlikovanju gramatičkih nastavaka imenica i-sklonidbe i time komunikacijski jasnijem prenošenju obavijesti. Opisano može biti rezultat ekspresivnijega fonemskoga ostvaraja i/ili ostvarivanje jezičnih preporuka.

8. Sklonidba imenica stranoga podrijetla

Sklonidba općih imenica i stranih osobnih imena i prezimenastranoga podrijetla koji završavaju na –*a* (npr. *koala*), –*o* (npr. *kakao*) i na –*e* (npr. *bife*) u potpunosti je prilagođena hrvatskom deklinacijskom sustavu. S. Težak objašnjava u svome jezičnom savjetniku da se posuđenice koje završavaju na –*o* ponašaju dvojako. Dakle, tumači se da imenice sa zanaglasnom dužinom na završnom *ō* i ona osobna imena kojima se pred tim *o* nalazi samoglasnik u nominativu dodaju nastavci koji pripadaju a-sklonidbi. Sljedećim primjerima potvrđuje se opisano pravilo u jezičnome savjetniku: *sako*, *sakoa*, *sakou*, *sakoom*, *Mao*, *Maoa*, *Maou*, *Maoomi* dr. (Težak, 1991: 90). Međutim, tumači se kako je završno onormativni nastavak kod općih imenica i geografskih imena ako je kratko. S obzirom na to, završno *o* se ne pojavljuje u zavisnim/kosim padežima (*auto*, *auta*, *autu*, *autom*, *kakao*, *kakao*, *kakaa*, *kakau*, *kakaom* i slično) (Težak, 1991: 90). Nadalje, imenice koje završavaju na –*io* u svim kosim padežima, osim u instrumentalu, proširuju osnovu s fonemom *j* (*studio*, *studija*, *studiju*, *studiom*, *Tokio*, *Tokija*, *Tokiju*, *Tokiom* i slično). Dok tuđice čija osnova završava na –*e* i –*u* zadržavaju nominativni lik kao osnovu u svim padežima (*bife*, *bifea*, *bifeu*, *bifeom*, *iglu*, *iglua*, *igluu*, *igluom* i slično). Tuđice koje završavaju na –*a* trebaju mijenjati padežne nastavke

⁴⁸[http://www.glas-slavonije.hr/293670/6/Za-Zizu-dres-s-brojem-](http://www.glas-slavonije.hr/293670/6/Za-Zizu-dres-s-brojem-12?keepThis=true&TB_iframe=true&height=650&width=650)

[12?keepThis=true&TB_iframe=true&height=650&width=650](http://www.glas-slavonije.hr/293670/6/Za-Zizu-dres-s-brojem-12?keepThis=true&TB_iframe=true&height=650&width=650), 13. srpnja 2017.

⁴⁹<http://www.glas-slavonije.hr/324349/16/Zbog-intimne-prirode-bolesti-mnogi-muskarci-osjecaju-sram-i-nevoljko-pricaju-o-tome>, 13. srpnja 2017.

⁵⁰<https://www.24sata.hr/sport/hrvat-mu-prvi-pokusao-pomoci-tragedija-golmana-koji-se-ubio-498634>, 13. srpnja 2017.

⁵¹<https://www.24sata.hr/lifestyle/u-hrvatskoj-cak-200000-ljudi-ne-smije-pojesti-kruh-i-tijesto-443766>, 13. srpnja 2017.

prema e-sklonidbi poput općih imenica ženskoga roda domaćeg podrijetla (*Zola, Zole, Zoli, Zolom* i slično) (Težak, 1991: 90). Opisana pravila usporedit će se s pravilima u gramatikama, pravopisnim tumačenjima i preporukama jezičnih savjetnika.

Tumačenja jednaka Težakovim pronalaze se u gramatici *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskog književnog jezika* (Babić i dr., 1991: 521, 570). Potvrdu da se tuđice sa završnim *–e, –o, –u, –i*, tj. one koje imaju nulti nastavak u nominativu jednine i imenice koje posjeduju nastavke *–e* i *–ou* nominativu jednine sklanjaju prema a-sklonidbi imenica pronalazi se u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* (Raguž, 1997: 11, 30). Tuđice koje završavaju na *–a*, one koje imaju nulti nastavak u nominativu jednine, pripadaju e-sklonidbi koja je karakteristična za ženski rod (Raguž, 1997: 48, 51). Usklađenost tumačenja opisanih imenica koje pripadaju e-sklonidbi i a-sklonidbi pronalazi se i u *Gramatici hrvatskoga jezika* (Težak, Babić, 2003: 104, 108), *Školskoj gramatici hrvatskoga jezika* (Ham, 2002: 41, 47) *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr., 1997: 168). U deskriptivnoj *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* donose se gotovo ista objašnjenja o pripadnosti opisanih tuđica/usvojenica navedenim sklonidbama (Silić, Pranjković, 2007: 103, 108).

Naime, ujednačenost pri tumačenjima sklonidbe tuđica na *–a, –o* i *–e* pronalazi se i u pravopisima upotrijebljenim za usporedbu s Težakovim savjetima.⁵² Međutim, pravilo koje se razlikuje u Težakovu savjetu i u pravopisima odnosi se na instrumental jednine imenica koje završavaju na *–io*. U *Hrvatskom školskom pravopisu* nalazi se pravilo kojim se tumači kako se imenice stranoga podrijetla koje su udomaćene sklanjaju prema obliku koji je kulturno-povijesno uobičajen (Babić, Ham, Moguš, 2012: 40). U dvama hrvatskim pravopisima isključivo se izdvaja nastavak *–jem* kao jedini pravilan za uporabu standardnoga jezika (Babić, Finka, Moguš, 2004: 33), (Babić, Moguš, 2011: 48). Nasuprot tomu, u *Hrvatskom pravopisu* propisuje se nastavak *–iom* u instrumentalu jednine za imenice stranoga podrijetla koje završavaju na *–io* (Badrutina, Marković, Mićanović, 2012: 41). *Hrvatski pravopis*, čijim se pravilima treba prilagoditi pisanje/govorenje suvremenog standardnoga jezika, dopušta se uporaba obaju nastavaka u instrumentalu jednine imenica na *–io* (*–iom, –jem*) (Jozić, 2013: 74). Kako bi sustavnije mogli usporediti nastavci za instrumental jednine imenica stranoga podrijetla na *–io* u pravopisima s nastavkom koji je predložen u Težakovu savjetniku, prikazat će se kronološkim redoslijedom u *Tablici 4.*

⁵²Usp. *Hrvatski pravopis* (Babić, Finka, Moguš, 2004: 61), *Hrvatski pravopis* (Badrutina, Marković, Mićanović, 2008: 218), *Hrvatski pravopis* (Babić, Moguš, 2011: 48), *Hrvatski školski pravopis* (Babić, Ham, Moguš, 2012: 41), *Hrvatski pravopis* (Jozić, 2013: 73).

Tablica 4.

Nastavak za instrumental jednine imenica stranoga podrijetla na –io					
Jezični savjetnik	Hrvatski pravopisi				
HNS ⁵³	BFM	BMM	BM	BHM	ŽJ
-iom	-jem	-iom	-jem	-iom/-jem ⁵⁴	-iom/-jem

U *Hrvatskom jezičnom savjetniku* nalazi se objašnjenje kojim se daje prednost nastavku –*iom*. Tvrdi se da je glas *j* u kosim padežima distribucijske naravi, a u instrumentalu (i nominativu) se iz distribucijskih razloga ne umeće (*-ij ispred -o prelazi u -i: radij + om > radiom*) (Barić i dr., 1999: 83). Jednaka tvrdnja pronalazi se i u jezičnome savjetniku *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (Frnačić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 86). Međutim, u suvremenome jezičnom savjetniku *555 jezičnih savjeta* ne daje se prednost nijednome nastavku u instrumentalu, nego su oba ravnopravno predložena za uporabu (Blagus Bartolec, 2016: 122). Budući da se najviše dvojnosti u jezičnoj literaturi odnosi na intrumentalni nastavak imenica stranoga podrijetla na –io, pokušat će se utvrditi kojemu nastavku se daje prednost u jeziku medija na temelju prototipne imenice *radio*.

(29) (...) kao i svaki glazbenik, s **radijem** partner.⁵⁵; U suradnji s Narodnim **radiom** (...) ⁵⁶(JL)

(30) Ministarstvo čak tvrdi da su aktivnosti bračnog para bile „nevjerojatno ozbiljne“ te da su se služili kratkovalnim **radijem** (...) ⁵⁷; Njegovi su novinarski počeci povezani s **Radiom** Osijek (...) ⁵⁸(VL)

⁵³ Tumačenje kratica Tablice 4.: HNS – *Hrvatski naš svagda(š)nji*, BFM – *Hrvatski pravopis* (Babić, Finka, Moguš, 2004.), BMM – *Hrvatski pravopis* (Badurina, Marković, Mićanović, 2008.), BM – *Hrvatski pravopis* (Babić, Moguš, 2011.), BHM – *Hrvatski školski pravopis* (Babić, Ham, Moguš, 2012.), ŽJ – *Hrvatski pravopis* (Jozić, 2013.). Dok je za jezični savjetnik načinjena kratica od njegova naziva, za lakše prepoznavanje pravopisa u kojem se nalazi određeni nastavak upotrijebljeni su inicijali prezimena autora pravopisa, a posebno se za posljednje nastali pravopis donose inicijali imena i prezimena autora.

⁵⁴ Navode se oba nastavka jer nije eksplicitno određeno kojemu se daje prednost u gramatici, a oba su zastupljena u normativnoj literaturi, ali i uporabi standardnoga jezika.

⁵⁵ <http://www.jutarnji.hr/spektakli/domace-zvijezde/priprema-se-glazbeni-spektakl-u-zagrebackoj-areni-petar-graso-i-narodni-radio-u-studenom-slave-20-godina-karijere-i-20-godina-emitiranja/5996171/>, 13. srpnja 2017.

⁵⁶ <http://www.jutarnji.hr/Promo/u-dvije-godine-%E2%80%9Eza-nase-male-genijalce%E2%80%9C-donirano-100-novih-racunala-hrvatskim-osnovnim-skolama/3741687/>, 13. srpnja 2017.

- (31) S **Radijem** UNIOS ostvarena je dobra suradnja (...)⁵⁹; (...) vratili smo se u situaciju sličnu onoj s **radiom** (...) ⁶⁰(GS)
- (32) Podjela ulaznica rezultat je suradnje Hrvatskog skijaškog saveza s **Radijem** Sljeme (...) ⁶¹; Nakon što je jedna osoba uspjela **radiom** kontaktirati talijansku obalnu stražu (...) ⁶² (24sata)

U jeziku medija uočava se nedosljednost upotrebljavanja instrumentalnih nastavaka za imenicu stranoga podrijetla koja završava na –io. Naime, u *Jutarnjem listu* ravnopravno sekoriste oba instrumentalna nastavka –omi *jem*, tj. nastavak –om upotrijebljen jedanput više od nastavka –jem (29). Međutim, na *24sata* dvostruko je više zabilježenih primjera u kojima je upotrijebljen nastavak –om (32). Instrumentalni oblik *radijem* značajno prevladava na novinskim portalima *Večernji list* (30) i *Glas Slavonije* (31). Poredbenom analizom može se zaključiti kako se neujednačenost nastavaka u instrumentalu jednine imenica stranoga podrijetla na –io u normativnoj literaturi odražava na uporabu u publicističkome stilu. Osim toga, većim se brojem primjera u jeziku medija daje prednost nastavku –jem.

⁵⁷<https://www.vecernji.hr/vijesti/bracni-par-30-godina-spijunirao-za-castra-i-dostavlja-mu-tajne-sad-a-876699>, 13. srpnja 2017.

⁵⁸<https://www.vecernji.hr/vijesti/hrt-ov-doajen-miroslav-gantar-umro-u-77-godini-1072304>, 13. srpnja 2017.

⁵⁹<http://www.glas-slavonije.hr/304102/25/Na-Poljoprivrednom-fakultetu-djeluju-studentski-radio-i-TV>, 13. srpnja 2017.

⁶⁰<http://www.glas-slavonije.hr/300825/9/Pjesma-Ruke-uvijek-me-podsjeti-na-Slavoniju>, 13. srpnja 2017.

⁶¹<https://www.24sata.hr/sport/nika-fleiss-bas-se-veselim-sto-dolaze-i-malisani-iz-nazorove-295319>, 13. srpnja 2017.

⁶²<https://www.24sata.hr/news/novi-brod-bez-posade-i-struje-pluta-prema-italiji-s-450-ljudi-400659>, 13. srpnja 2017.

9. Dvostruki i trostruki nastavci u pridjevnoj sklonidbi

Svestrani jezikoslovac S. Težak jezične strukture promatra poput komplementarne cjeline jer analizira jezik uspostavljajući odnos između dijakronije⁶³ i sinkronije⁶⁴, tj. donosi zaključke u odnosu na povijesni razvoj jezika i stanje u kojemu djeluje (norma i uporaba). Težak tumači kako su uvriježeni dvostruki i trostruki nastavci u pridjevnoj sklonidbi (pridjevsko-zamjениčka) hrvatskoga jezika, točnije nastavci s naveskom ili bez njega. Prednost se daje, prema tradiciji, dužim nastavcima u genitivu, dativu i lokativu jednine te dativu, lokativu i instrumentalu množine muškoga i srednjega roda. Međutim, tvrdise kako su kraći nastavci pridjevnesklonidbe karakteristični za razgovorni stil, ali i tekstove/različite oblike izražavanja drugih funkcionalnih stilova u kojima se ne posvećuje pozornost estetskom/stilski dotjeranom oblikovanju jezika. No, S. Težak ne obvezuje na uporabu dužih nastavaka pridjevske sklonidbe, ali preporučuje ih sljedećim sugestijama/argumentima:

- a) da u nizu pridjeva prvi bude s dužim a ostali s kraćim nastavkom;
- b) da se radi blagozvučja izbjegava gomilanje istih suglasnika (*velikog grada, dobrom mužu* i slično)
- c) da se poimeničeni pridjevi, osobito u množini, upotrebljavaju u dužem liku, osobito kada to omogućuje bolju jasnoću (*Savjetovali smo se s uspješnim.* – jednina; *Savjetovali smo se s uspješnima.* – množina)
- d) da se sinonimnost pridjevskih padeža iskorištava u stilske svrhe.

(Težak, 1991: 92)

S obzirom na opisano, elastičnost našeg sustava pruža mogućnost uporabe različitih nastavaka u svrhu stilske obilježenosti, sigurnijeg prenošenja obavijesti/komunikacijske poruke, davanja karakterističnog nečijem stilu. Preporuke o uporabi navesaka⁶⁵ u pridjevsko-zamjениčkoj sklonidbi usporedit će se s nastavcima koji su utvrđeni normom u gramatikama, ali i s prijedlozima jezičnih savjetnika. Osim toga, istražiti će se u kolikoj je mjeri zastupljena uporaba navesaka u jezičnoj praksi publicističkoga stila.

⁶³Istraživanje jezika sa stajališta njegova povijesnog razvoja (niz sinkronijskih stanja). (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15094>, 27. lipnja 2017.).

⁶⁴Naziv koji označuje stanje nekoga jezika onako kako postoji u nekom vremenskom trenutku, kao apstraktan sustav znakova u komunikacijskoj zajednici koja se njime koristi. (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56140>, 27. lipnja 2017.).

⁶⁵Navesci ili pokretni samoglasnici jesu završni samoglasnici (-a, -e, -u) koji se pojavljuju u nekim oblicima pridjevsko-zamjениčke sklonidbe (npr. u genitivu, dativu i lokativu jednine) (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 119)

Alternacija nastavaka u sklonidbi određenih pridjeva, točnije u genitivu, dativu, i lokativu jednine muškoga i srednjega roda dativu, lokativu i instrumentalu množine muškoga i srednjega roda pronalazi se u sljedećim gramatikama: *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskog književnog jezika* (Babić i dr., 1991: 619-628), *Hrvatska gramatika* (Barić i dr., 1997: 178), *Praktična hrvatska gramatika* (1997; 90-91), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (Ham, 2002; 54), *Gramatika hrvatskoga jezika* (Težak, Babić, 2003: 118-119), *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić, Pranjković, 2007: 136). Međutim, neusklađenost nastavaka isključivo se uočava u gramatikama za dativ i lokativ jednine što će se slikovito prikazati u *Tablici 5*. Gramatike (i nastavci koji se nalaze u njima) su poredane u tablici kronološkim redoslijedom kako bi se uočio povijesni razvoj jezičnih mijena.

Tablica 5.

Padeži	Gramatike					
jd.	PPGOHKJ ⁶⁶	HG	PHG	ŠGHJ	GHJ	GHJGVU
G	-og(a)/-eg(a)			-og(a)/-eg(a)	-og(a)/-eg(a)	-og(a)/-eg(a)
D	-om(u,e)/-em(u)			-omu/-emu	-omu/-emu	-om(u,e)/-em(u)
L	-om(u,e)/-em(u)			-ome/-em	-ome/-em	-om(u,e)/-em(u)

⁶⁶ Tumačenje kratica Tablice 5. i 6.: PPGOHKJ – *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskog književnog jezika*, HG – *Hrvatska gramatika*, PHG – *Praktična hrvatska gramatika*, ŠGHJ – *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, GHJ – *Gramatika hrvatskoga jezika*, GHJGVU – *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*.

Tablica 6.

Padeži	Gramatike					
mn.	PPGOHKJ	HG	PHG	ŠGHJ	GHJ	GHJGVU
D	-im(a)	-im(a)/-ima	-im(a)	-im(a)	-im/-ima	-im/-ima
L	-im(a)	-im(a)/-ima	-im(a)	-im(a)	-im/-ima	-im/-ima
I	-im(a)	-im(a)/-ima	-im(a)	-im(a)	-im/-ima	-im/-ima

Ham ističe kako su svi oblici podjednako pravilni i da je uporaba svih oblika ravnomjerna, ali da je uporaba određenih pridjeva bez navezaka (*a*, *u*, *e*) karakteristična za razgovorni i publicistički stil što je u skladu s Težakovim tumačenjem (2002: 54). Osim toga, treća Težakova jezična preporuka odnosi se na uporabu navezaka, tj. dužih nastavaka u množini određenih pridjeva ako se time pridonosi jasnoći izraza i izbjegavanju izjednačavanja jednine i množine (npr. u instrumentalu) na što upozorava i Ham u svojoj *Gramatici* (2002: 54). U svim gramatikama daje se prednost dužim nastavcima – posebno u pisanome izražavanju. Uz navedeno, važno je istaknuti kako se u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* upozorava da se često duži nastavak s naveskom –*u* (–*omu*/–*emu*) dodaje određenomu pridjevu u dativu jednine muškoga/srednjega roda, a duži nastavak s naveskom –*e* određenomu pridjevu u lokativu jednine muškoga/srednjega roda i smatra se kako ne postoji valjano opravdanje za opisanu uporabu (Raguž, 1997; 91).

U jezičnome savjetniku *Normativnost i višefunkcionalnost* tumači se kako se uporaba navezaka smatra obilježjem biranoga stila što pronalazimo i u Težakovu savjetu (Frnačić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 119). U *Hrvatskom jezičnom savjetniku* tvrdi se da je uporaba naveska –*u* uz lokativ i –*e* uz dativ ne predlaže zbog jezične razlikovnosti (lokativ je padež koji dolazi sa specifičnim prijedlozima – *o*, *u*, *na*, *po*, *pri*, *prema*), nego da bi se navedeno pravilo trebalo promicati zbog osobitih stilskih značajki i navika ustaljenih u hrvatskome jeziku, ali i kada pridjev samostalno vrši službu objekta ili subjekta u rečenici (Barić i dr., 1999: 88, 165). Kako bi utvrdila ili opovrgnula navedena osobina o stilskoj nedodtjeranostipublicističkoga stila iz znanstvenikova savjeta, analizirat će se estetska dotjeranost novinarskih rečenica. No, odabrani prototip za istraživanje na novinskim

portalima zbog opsega rada jest lokativ određenoga pridjeva muškoga roda *dobri* s naveskom –e (*dobrome*).

- (33) (...) znak da stvari oko tog koncerna idu u **dobrom** smjeru.⁶⁷; Utrku u Španjolskoj neće po **dobrome** pamtiti vozači Mercedesa⁶⁸(...) (JL)
- (34) (...) ne vode svijet u **dobrom** smjeru (...) ⁶⁹; Trener Maribora Krunoslav Jurčić neće po **drobrome** pamtiti premijeru (...) ⁷⁰(VL)
- (35) (...) teško je reći kako je riječ o **dobrom** ulaganju.⁷¹; (...) pokazatelj da je zemlja na **dobrome** putu (...) ⁷²(GS)
- (36) (...) u **dobrom** raspoloženju zaputio prema Portugalu.⁷³; (...) bili bismo na **dobrome** putu (...) ⁷⁴(24sata)

Primjeri 33, 34, 35 i 36 potvrđuju nedosljednu uporabu navezaka u publicističkome stilu. Iako se u jeziku medija ne pribjegava u potpunosti neuporabi pokretnih naglasaka, omjer primjera u kojemu su upotrijebljeni navesci puno je manji u odnosu na primjere u kojima se ne nalazi pokretno –e. Iz tog razloga, može se zaključiti kako se publicistički stil ne može opisati poput funkcionalnoga stila u kojemu su zastupljeni stilizirani birani oblici čemu može biti razlog brzina nastajanja i pripremanja određenih članaka za objavu. Osim toga, potrebno je istaknuti kako su duži oblici češće upotrebljavaju kada je određen pridjev u službi subjekta ili objekta što u skladu s Težakovim tumačenjem.

⁶⁷<http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/dalic-standstill-aranzman-je-znak-da-stvari-idu-u-dobrom-smjeru-nadam-se-da-ce-taj-dogovor-stabilizirati-stanje-u-kompaniji/5852671/>, 13. srpnja 2017.

⁶⁸<http://www.jutarnji.hr/sport/sport-mix/pogledajte-kakvo-je-to-odusevljenje-verstappen-postao-najmladi-pobjednik-u-povijesti-formule-1/4050768/>, 13. srpnja 2017.

⁶⁹<https://www.vecernji.hr/vijesti/hamburg-merkel-liberalizam-g20-1181401>, 13. srpnja 2017.

⁷⁰<https://www.vecernji.hr/sport/sokirala-me-negativna-energija-navijaca-1027004>, 13. srpnja 2017.

⁷¹http://www.glas-slavonije.hr/262747/3/Prica-o-200-javnih-bicikala-zavrsla-u-dvoristu-BIOS-a?fb_comment_id=856870924375012_857365124325592#f1fe37614ddeec, 13. srpnja 2017.

⁷²<http://www.glas-slavonije.hr/333928/1/Preporuke-EK-su-u-programu-reformi>, 13. srpnja 2017.

⁷³<https://www.24sata.hr/sport/gotova-je-nogometna-sapunica-filip-krovinovic-ide-u-benficu-528524>, 13. srpnja 2017.

⁷⁴<https://www.24sata.hr/news/njemacki-zastupnik-dvojicu-migranata-primio-u-svoj-dom-431410>, 13. srpnja 2017.

9.1. Povratno-posvojna zamjenica svoj

S. Težak tvrdi da nepravilna uporaba posvojnih zamjenica (*moj, tvoj, njegov, njezin (njen), naš, vaš, njihov*) umjesto pravilne uporabe povratno-posvojne zamjenice *svoj* seže duboko u prošlost. Odstupanje od norme, iako je riječ o svojini subjekta, može se dopustiti kada zamjenica označava širi pojam od onoga što označuje subjekt (Težak, 1991: 161). Slijedi primjer rečenice koji dokazuje opisano:

Pružili smo pomoć *našim* građanima ugroženim od požara.

Naime, *građani*, koji su sintaktički objekt, nisu isključivo *građani* nas nekolicine, nego se posvojnost izražava puno šire – *građani našeg grada/države* (čitavog grada/države).

Propagandni tekstovi poput reklama (svih vrsta), naslova programa političkih stranaka, slogana⁷⁵ (i slično) koriste se posvojnim zamjenicama umjesto povratno-posvojne kako bi se naglasila posvojnost na razini svih kupaca/građana/čitavog stanovništva. S. Težak upozorava kako je nedosljedno pridržavanje norme dopušteno u razgovornome stilu u svrhu isticanja ako nije narušena jasnoća sadržaja/komunikacije. Osim toga, tvrdi se da je u književnoumjetičkome stilu, kao *najslobodnijem i najindividualnijem funkcionalnom stilu*⁷⁶, dopušten otklon od pravila u funkciji isticanja i figurativnosti/individualnosti (Težak, 1991: 161). Kako bi se dodatno pojasnila funkcija povratnih zamjenica i povratno-posvojne zamjenice, donose se tumačenja iz gramatika. Dakle, savjet Stjepka Težaka, koji se odnosi na imenovane zamjenice, usporedit će se s tumačenjima u gramatikama i preporukama u jezičnim savjetnicima. Također, kao i u prethodnim savjetima, donose se primjeri pravilne/nepravilne primjene navedenih zamjenica na novinskim portalima.

Definicija povratno-posvojne zamjenica u *Gramatici hrvatskoga jezika* glasi: „Povratno-posvojan zamjenica *svoj* označava da nešto pripada subjektu. Povratno-posvojna zamjenica zamjenjuje sve posvojne zamjenice.“ (Težak, Babić, 2003: 129), a definicija posvojnih zamjenica: „Posvojne zamjenice označuju pripada li što govornoj, sugovornoj ili negovornoj osobi. One zamjenjuju posvojne pridjeve i odgovaraju na pitanja: čiji? čija? čije? (*moj, tvoj, njegov, njezin (njen), naš, vaš, njihov*)“ (Težak, Babić, 2003: 127). U *Praktičnoj gramatici hrvatskoga jezika* tumači se da posvojne i osobne zamjenice služe za utvrđivanje

⁷⁵Slogani su kratke rečenice, tj. krilatice koje su dio reklame, točnije njezina tekstualnoga dijela, i/ili slikovnoga dijela. Jednostavnost, sažetost i pamtljivost su temeljna obilježja slogana (Bosnić, Galunić, Šerbedžija, 2016: 116).

⁷⁶Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnome jeziku (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 233).

odnosa među različitim licima, a da opće lice služi za bezlične kontekste i za slučaj kad se govori o predmetu koji je u području istoga ili jednoga lica (Raguž, 1997: 70). Usklađenost u tumačenjima uočava se i u ostalim gramatikama upotrijebljenim za usporedbu.⁷⁷ Dakle, naziv zamjenice ukazuje na njezinu semantičku obojenost – posvojnost/pripadnost i povratnost.

U jezičnim savjetnicima *Govorimo hrvatski* (Dulčić, 1997: 156), *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i dr., 1999: 174-175) i *555 jezičnih savjeta* (Blagus Bartolec i dr., 2016: 95) tumači se također razlika u značenjima između povratno-posvojne zamjenice *svoj* i osobnih zamjenica na jednak način kao u jezičnome savjetu S. Težaka i gramatikama. Osim toga, donosi se dodatno pojašnjenje kako obje vrste zamjenica mogu stajati samostalno, ali i da mogu stajati zajedno kako bi se pojačala posvojnost (na primjer – *Vidio sam svoju vlastitu cipelu.*) (Dulčić, 1997: 156). U jezičnome savjetniku *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* tumači se kako je dopušteno umjesto zamjenice *svoj* upotrebljavati posvojne zamjenice za prvo i drugo lice jer se time izražava afektivnost, tj. bliskost između posjedovatelja i posjedovanoga (na primjer – *More je naše i treba ga sačuvati.*) (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 128). Kako bi poredbeni analiza bila potpuna, istražit će se primjena jezičnih pravila o navedenim zamjenicama u jeziku masovnog medijamedija na povratno-posvojnoj zamjenici *svoj* i posvojnoj zamjenici *vaš*.

- (37) *Unesite dašak glamura u **svoj** dom!*⁷⁸; *Odaberite novi tepih za **vaš** dom.*⁷⁹ (JL)
- (38) (...) *Ramljaci morali napuštati **svoje** domove i prisilno se seliti u druge (...)*⁸⁰; *Rezultati su da jedete hranu onako kako je namijenila priroda, čuvajući **vaš** um, tijelo i dušu sretnim i zdravim.*⁸¹ (VL)
- (39) (...) *fengshui ne zahtijeva od vas da **svoj** dom uredite u kineskom ili japanskom stilu (...)*⁸²; *Prilikom odabira dijagonalepreporučamo odabrati najveću za **vaš** prostor.*⁸³ (GS)
- (40) *Podijelite **svoja** iskustva i fotografije **vašeg** predivnog vrta!*⁸⁴ (24sata)

⁷⁷Usp. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (Babić i dr., 1991: 653, 655), *Hrvatska gramatika* (Barić i dr., 1997: 204), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (Ham, 2002: 61), *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić, Pranjković, 2007: 125).

⁷⁸<http://www.jutarnji.hr/domidizajn/inspiracije/unesite-dasak-glamura-u-svoj-dom/5470839/>, 13. srpnja 2017.

⁷⁹<http://www.jutarnji.hr/domidizajn/savjeti/unesite-svjezinu-u-bijeli-interijer-ovim-trikovima/5390859/>, 13. srpnja 2017.

⁸⁰<https://www.vecernji.hr/premium/kako-su-komunisti-potopili-ramska-sela-1175149>, 13. srpnja 2017.

⁸¹<https://www.vecernji.hr/lifestyle/n-kd-plocica-je-zdrava-i-fina-1177919>, 13. srpnja 2017.

⁸²<http://www.glas-slavonije.hr/172139/16/Sto-je-a-sto-nije-pravi-feng-shui>, 13. srpnja 2017.

⁸³<http://www.glas-slavonije.hr/206710/15/Pronadjite-idealni-televizor-za-vas-prostor>, 13. srpnja 2017.

⁸⁴<https://www.24sata.hr/dom-vrt-za-sve-zaljubljenike-u-prirodu-i-interijere-288404>, 13. srpnja 2017.

U publicističkome stilu novinskih portala uočava se pravilnost uporabe povratno-posvojne zamjenice. Međutim, izdvojenim primjerima (37, 38, 39, 40) novinarskih rečenica potvrđuje se funkcija isticanja uporabom posvojne zamjenice *vaš* na mjestima gdje ju je moguće zamijeniti i normativno pravilnije upotrijebiti zamjenicu *svoj* u promidžbenim člancima. Forma i sadržaj reklama, pa tako i reklamnih članaka u publicističkome stilu, jesu eksplicitno usmjereni i prilagođeni recipijentima zbog uvjeravanja, stvaranja bliskosti između proizvođača i kupaca, izražavanja stava proizvođača te razvijanja i održavanja samopouzdanja proizvođača (Katnić-Bakaršić, 1999: 71).

10. *Hrvatski naš osebnostni*

U *Proslovnome napomenku* jezičnoga savjetnika *Hrvatski naš osebnostni* ističe se kako je ovaj priručnik svojevrsni nastavak prve savjetodavne knjige: „Ova bi se knjiga mogla nasloviti „HRVATSKI NAŠ SVAGDAŠNJI 2“. Ona to zaista jest: po načinu nastajanja, po tematici, po svrsi i poruci.“ (Težak, 1995: 5). Tekstovi ukoričeni u navedenome jezičnom savjetniku objavljujani su, također, u rubrici *RiječŠkolskih novina*, ali i u drugim jezikoslovnim časopisima kao što su *Jezik*, *Vjesnik*, *Svjetlo* (Težak, 1995: 5). Osim toga, u predgovoru jezičnoga savjetnika tumači se ekspresivnost naslova: „Isticanje osebnosti hrvatskoga jezika može se pripisati suvišnim jer već atribut hrvatski oglašuje taj jezik posebnim, osebnostnim, različitim od svih drugih jezika. Ali baš su nam taj atribut dovodili u pitanje, a s njime i osebnost jezika kojim govorimo.“ (Težak, 1995: 5). U drugome jezičnom savjetniku znanstvenik u većoj mjeri ističe samosvojnost hrvatskoga jezika (posebno u odnosu na srpski jezik), nego u prvome jezičnome savjetniku *Hrvatski naš svagda(š)nji* (Dragun, 2007: 130). Međutim, primarni je cilj ovoga jezičnog savjetnika osvijestiti recipijente u kolikoj mjeri je hrvatski jezik osebnostan i zašto je potrebno naglašavanje njegove naravi: „– po tom što je jedno od bitnih obilježja hrvatskoga naroda; – po tom što se razlikuje od srpskoga s kojim su ga htjeli stopiti; – po tom što su mu; – nijećući mu osebnost; – nadijevali različita imena; – po svojim izvorima; – po načinu standardizacije; – po osobinama koje mu kao standardnom jeziku dotječu iz triju osnovnih narječja; – po problemima koje kao standardni jezik postavlja pred svoje govornike, pisce i jezikoslovce. I još po koječem.“ (Težak, 1995: 5). *Hrvatski naš osebnostni* jezični je savjetnik koji se sastoji od šest poglavlja, a ona su sljedeća: *Moć i ljepota riječi* (o važnosti hrvatske riječi), *Osebnost jezika hrvatskoga* (o srodnim jezicima, hrvatskim narječjima, dijalektima), *Jezični savjetodavci* (o jezičnim savjetnicima, gramatikama, pravopisima, rječnicima tijekom povijesnoga razvoja jezika), *Jezični uljezi* (leksičke i tvorbeno jezične dvojbe), *Nova hrvatska riječ* (o oživljenim zastarjelicama i uplivu tuđica), *Jezične nedoumice* (leksička, tvorbeno i morfološka pitanja dvojbeno pitanja). U ovome jezičnom savjetniku brojnost preporuka teorijske naravi nadmašuje broj broj savjeta koji se odnose na jezične razine, ali neovisno o tome izabrani su određeni morfosintaktički savjeti za poredbeno analizu. Osobine prvoga jezičnog savjetnika *Hrvatski naš svagda(š)nji* moguće je prenijeti na strukturiranost i stil njegova nastavka. Jezična pitanja temeljito su analizirana iz svestrane perspektive S. Težaka, a primjeri kojima se potkrjepljuju argumenti najvećim su dijelom iz kanonskih književnih tekstova i/ili su potvrđeni etimološkim podacima.

10.1. Okamenjivanje promjenjivih riječi

Hrvatski jezik pripada flektivnim⁸⁵ ili fleksibilnim jezicima pa stoga promjenjive riječi mogu mijenjati svoje oblike deklinacijom, komparacijom, konjugacijom. Promjenjivoj vrsti riječi pripadaju imenice, zamjenice, pridjevi, glagoli, brojevi, a nepromjenjivoj vrsti riječi prilozi, prijedlozi, veznici, uskllici, čestice (i neki brojevi) (Težak, 1995: 206). Određene nepromjenjive riječi mogu mijenjati lik (*sad – sada*), ali one ipak ne pripadaju promjenjivoj vrsti riječi jer promjenom oblika ne dolazi do promjene značenja i/ili službe u rečenici. Dio nepromjenjivih riječi (posebno prilozi) nastao je okamenjivanjem promjenjivih riječi (*ljeti, međutim, uoči* i slično). Ovim savjetom u jezičnome savjetniku *Hrvatski naš osebujni* stavlja se naglasak na nepotrebno okamenjivanje promjenjivih riječi *masa* i *niz*. Naime, ističe se kako se imenica *masa* koristi u službi količinskoga priloga i pri tome znači *mnogo/mnoštvo/bezbroj* te se najčešće nepravilno koristi u akuzativu. Imenica *niz* javlja se u nepravilnoj uporabi u službi količinskoga priloga, a označava veoma mnogo/nekoliko/prilično (Težak, 1995: 207). Potvrda o pripadnosti određenoj vrsti riječi (promjenjivoj ili nepromjenjivoj) imenica *masa* i *niz* dokazat će se pretraživanjem normativnih gramatika i rječnika.

Analizom gramatika uočava se da imenica *masa* nije poprimila okamenjeni oblik, tj. ne nalazi se ni u jednoj gramatici u skupini nepromjenjivih riječi, točnije – priloga⁸⁶. Na temelju toga zaključuje se da se imenica *masa* normativno ne promatra i nije prihvaćena kao prilog zbog čega ju je potrebno sklanjati prema e-sklonidbi imenica. Unatoč nerijetkoj preregistracijifunkcionalnih stilova u različitim kontekstima i snažnom utjecaju razgovornoga i publicističkoga stila na verbalnu/neverbalnu uporabu standardnoga jezika popriloženje imenice *niz*, također, nije prihvaćeno u gramatičkoj normi.

U jezičnome savjetniku *Govorimo hrvatski* donosi se tvrdnja jednaka Težakovoju o nepotrebnom okamenjivanju imenice *niz*. U skladu s tim, preporučuje se uporaba neprijedložnoga instrumentala s odgovarajućim nastavkom (*-om*), a neuporaba prijedložnoga instrumentala imenice *niz* bez nastavka (Dulčić, 1997: 78). U imenovanome savjetniku tumači se također kako se imenica *masa* zalihosno javlja u različitim područjima društvenog života (vremenska prognoza, kulinarstvo i slično) u kojima nije primjerena uporaba stručnih termina zbog svoje namijenjenosti široj publici. Osim toga, ističe se kako ju se nepotrebno uvodi zbog

⁸⁵Flektivni jezik je tip jezika u kojem se gramatičke kategorije izražavaju fleksijom, odnosno promjenom oblika riječi u morfološkim paradigmama. (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19878>, 27. lipnja 2017.)

⁸⁶Usp. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* (Babić i dr., 1991: 722), *Hrvatska gramatika* (Barić i dr., 1997: 273), *Praktična hrvatska gramatika* (Raguž, 1997: 276), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (Ham, 2002: 95), *Gramatika hrvatskoga jezika* (Težak, Babić, 2003: 100).

razbijanja monotonije govorenja (Dulčić, 1997: 438). Ujednačenost u tumačenju pronalazi se i u *Jezičnome savjetniku – iz prakse za praksu* (Matković, 2006: 125-126)

Natuknice za imenice *masa* i *niz* sadrže isključivo gramatička obilježja imenica u *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje, 2000: 574, 701), *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* (Anić i dr., 2002: 715, 830), *Velikome rječniku hrvatskoga jezika* (Anić, 2004: 730, 878), *Rječniku sinonima* (Šarić, Wittschen, 2003: 142, 186) i suvremenome *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* (Brozović-Rončević, ur., 2012: 309, 397). Osim toga, ne pronalaze se posebne napomene o mogućnosti uporabe navedenih imenica u funkciji priloga. S obzirom na navedeno, uočava se ujednačenost u tumačenjima, preporukama i natuknicama rječnika. Međutim, potrebno je naglasiti kako prijedlog *niz* ne može biti predmetom ove poredbene analize jer je nepotrebno propitivati njegovu funkciju i značenje u odnosu na imenicu. Nadalje, provodi li se nepotrebno okamenjivanje navedenih imenica u publicističkome stilu, provjerit će se pretraživanjem i iščitavanjem novinskih portala.

- (41) Vlada mora izdvajati za **masu** plaća idućih godina.⁸⁷; Ima i nogometaš i svetac i **masu** fora Eusebija...⁸⁸ (JL)
- (42) (...) ali Europa takvih primjera ima **masu**.⁸⁹ (VL)
- (43) (...) kao i **masa** drugih znanstvenika i političara s drugom vrstom argumentacije (...)⁹⁰ (GS)
- (44) Nakon **masu** neuspješnih dijeta (...)⁹¹ (24sata)

S. Težak u svome savjetu ističe kako je stilistički primarno značenje imenice *masa* *tijesto*, *meka gruda* i u fizici *svojstvo tvari*, *mjera tromosti nekog tijela*, a tek sekundarno preneseno značenje imenice odgovara *velikome mnoštvu* (bilo čega) (Težak, 1995: 207). Međutim, analizom publicističkoga stila može se utvrditi kako se imenica *masa* ravnopravno koristi u službi izricanja obaju značenja iako je uporaba imenice prenesenoga priložnoga značenja obilježje razgovornoga stila. Na temelju usporedbe uporabe imenice *masa* priložnoga značenja (mnogo/mnoštvo) u jeziku medija, potrebno je istaknuti kako se u *Glasi Slavonije* javlja manji broj primjera u odnosu na druge ispitivane novinske portale. Osim toga, primjeri

⁸⁷<http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/da-je-vlada-pristala-na-dogovor-place-bi-rasle-i-do-25-posto/5387171/>, 13. srpnja 2017.

⁸⁸<http://www.jutarnji.hr/spektakli/domace-zvijezde/velika-ispovijest-roberta-knjaza-silno-popularni-autor-progovorio-o-odrastanju-s-rastavljenim-roditeljima-tragediji-i-gubitku-kcerke/5781175/>, 13. srpnja 2017.

⁸⁹<https://www.vecernji.hr/vijesti/zoran-milanovic-bitno-je-da-se-sabor-konstituirao-1041982>, 13. srpnja 2017.

⁹⁰<http://www.glas-slavonije.hr/vijest.aspx?id=324855>, 13. srpnja 2017.

⁹¹<https://www.24sata.hr/news/otkrila-sam-mocno-oruzje-u-borbi-protiv-viska-kilograma-530010>, 13. srpnja 2017.

iz *Jutarnjega lista* 24sata (44) potvrda su nepravilne uporabe imenice *masa* u okamenjenu obliku jer se u primjeru (41) trebao upotrijebiti nominativ jednine, a u primjeru (44) genitiv imenice.

(45) (...) *Bandić zamislio na niz lokacija* (...) ⁹²(JL)

(46) *Hercegovina je hrvatskoj umjetnosti dala niz značajnih slikara, grafičara, kipara* (...) ⁹³(VL)

(47) *Niz puta je nagrađivan* (...) ⁹⁴(GS)

(48) (...) *ovo je samo jedan u nizu najtežih slučajeva* (...) ⁹⁵ (24sata)

Prilično pravilna uporaba imenice *niz* u značenju *reda, vrste, lanca od više predmeta/pojava/bića* (Težak, 1995: 207) prisutna je na navedenim novinskim portalima, ali primjerom (45) dokazuje se nedosljednost, ali i mogućnost potkradanja pogreške. Osim toga, primjer (47) iz *Glasa Slavonije* potvrđuje stilski obilježenu uporabu imenice *niz* u neprilagođenome kontekstu jer je u funkciji priloga *mnogo*.

10.2. Neodređena zamjenica *sve/*svo*

Naslov predstavlja signal za temu odabranoga Težakovog jezičnog savjeta. Neodređena zamjenica *sve*, u nominativu i akuzativu jednine srednjega roda, nerijetko se pojavljuje u nepravilnome obliku *svo* – posebno u jezično šarolikom i standardno neprilagođenome razgovornome stilu. Stjepko Težak tvrdi da su razlozi pojave nepravilnoga oblika neodređene zamjenice *sve* u nominativu i akuzativu jednine srednjega roda – analogija ⁹⁶ riječi (prema nastavcima u pokaznim zamjenicama *ovo, to, ono*; pridjevima *žuto, mlado, sivo* i dr.; imenicama *ljetu, selu, nebo, rebro* i dr.), utjecaj slavenskih jezika na hrvatski jezik (rusko *vsjo*), utjecaj dijalekata (Težak, 1995: 213). Međutim, etimološko ⁹⁷

⁹²<http://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/bandiceva-vizija-grada-sto-je-gradonacelnik-metropole-napravio-od-zagreba-u-gotovo-15-godina-vladavine-je-li-nadmasio-prethodnike/5169212/>, 13. srpnja 2017.

⁹³<https://www.vecernji.hr/premium/ognjstari-s-bijelim-carapama-mobitelom-i-mercedesom-u-hrvatskoj-hercegovce-vise-tako-ne-etiketiraju-1180513>, 13. srpnja 2017.

⁹⁴<http://www.glas-slavonije.hr/325886/6/Huligani-ce-za-svoja-nedjela-uvijek-pronaci-izgovor-protiv-Ukrajine--puhat-cemo-im-za-vrat>, 13. srpnja 2017.

⁹⁵<https://www.24sata.hr/news/posva-ali-su-se-on-je-zvao-policiju-a-kasnije-ju-je-ubio-529622>, 13. srpnja 2017.

⁹⁶*Analogija* se u lingvistici definira kao podudaranje u odnosima među dijelovima različitih sustava. Danas se analogija shvaćakao (psihološki uvjetovana) težnja za stvaranjem ili preinačivanjem riječi ili oblika riječi prema modelima koji im prvotno ne pripadaju. (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2471>, 27. lipnja 2017.)

⁹⁷*Etimologija* predstavlja pravo značenje riječi, iskonsku riječ i korijen odakle se što izvodi. (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18508>, 27. lipnja 2017.)

tumačenje potvrđuje kako je nastavak –e, u nominativu i akuzativu srednjega roda neodređene zamjenica sve u jednini, iskonski uvriježen u fonološkome sastavu zamjenice i jedini točan – vse = sve. No, neodređena zamjenica sve rijetko se pronalazi u nepravilnome obliku u drugim padežima (genitiv, dativ, vokativ, lokativ, instrumental) srednjega roda u jednini (Težak, 1995: 213). Na temelju toga moglo bi se zaključiti kako nepravilan oblik u drugim padežima, osim u nominativu i akuzativu, posjeduje jednake nastavke kao oblik neodređene zamjenice sve. Usporedit će se oblici koji su normirano propisani u gramatikama i standardiziranim rječnicima s Težakovom tvrdnjom.

Kako bi analiza bila temeljitija i istraživanje bilo jasnije, najprije se donosi definicija neodređenih zamjenica: „Zamjenice koje zamjenjuju nešto neodređeno, nešto suviše općenito ili nešto niječno zovu se neodređene zamjenice.“ (Težak, Babić, 2003: 132). U *Praktičnoj gramatici hrvatskoga jezika* osim oblika sve (na prvome mjestu), neodređene zamjenice u srednjemu rodu jednine, nalazi se i oblik svo kao valjani izraz/riječ (Raguž, 1997: 84). Međutim, u *Gramatici hrvatskoga jezika* nalazi se isključivo oblik svečime se eksplicitno ukazuje da je uporaba neodređene zamjenice svo – gramatički/normativno nepravilna (Težak, Babić, 2003: 133). Neodređena zamjenica svo pojavljuje se u gramatici *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* u dodatnoj napomeni i ističe se kako je taj oblik pokrajinski, odnosno kolokvijalizam (Babić i dr., 1991: 662). Iz tog razloga, zamjenica svo ne navodi se u sklonidbi uz neodređenu zamjenicu sve kao dvojni ravnopravan oblik u standardnome jeziku. Naime, u *Školskoj gramatici hrvatskoga jezika svo*, oblik neodređene zamjenice, nije izdvojen i nema posebnih pojašnjenja o njezinoj uporabi (Ham, 2002: 66). U deskriptivnoj se *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić, Pranjković, 2007: 127) i normativnoj *Hrvatskoj gramatici* ne pronalazi potvrda za oblik neodređene zamjenice svo (Barić i dr., 1997: 621).

Oblik neodređene zamjenice svo smatra se nepravilnim oblikom i u jezičnome savjetniku *Govorimo hrvatski* (Dulčić, 1997: 386). U drugim jezičnim savjetnicima ne problematizira se nepravilnost navedenoga oblika zamjenice. S obzirom na utvrđenu činjenicu, može se protumačiti kako je nepotrebno propitivati (jedine) pravilne oblike neodređenih zamjenice, a oni su – sav, sva, sve.⁹⁸ U rječnicima upotrebljavanim za poredbenu morfosintaktičku analizunavode se također isključivo oblici neodređenih zamjenica koje

⁹⁸Usp. *Hrvatski jučer i danas* (Babić, 1995), *Jezični savjeti* (Mamić, 1996), *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i dr., 1999), *Jezični savjetnik – iz prakse za praksu* (Matković, 2006), *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006), *555 jezičnih savjeta* (Blagus Bartolec i dr., 2016).

jezikoslovac S. Težak smatra pravilnima.⁹⁹ Kako bi se utvrdila (ne)prevladanost jezičnoga savjeta, propitat će se uporaba publicističkoga stila.

- (49) (...) **svo** meso (...) ¹⁰⁰; (...) **svo** svoje slobodno vrijeme (...) ¹⁰¹; (...) **svo** svoje naoružanje (...) ¹⁰² (JL)
- (50) (...) **svo** ovo vrijeme (...) ¹⁰³; (...) **svo** je poslovanje preseljeno (...) ¹⁰⁴; (...) **svo** bogatstvo (...) ¹⁰⁵ (VL)
- (51) (...) **svo** to vrijeme (...) ¹⁰⁶; (...) **svo** to oružje (...) ¹⁰⁷; (...) **svo** cvijeće (...) ¹⁰⁸ (GS)
- (52) (...) **svo** ovo vrijeme (...) ¹⁰⁹; (...) **svo** troje (...) ¹¹⁰; (...) **svo** preostalo hrvatsko stanovništvo (...) ¹¹¹ (24sata)

Trima primjerima neodređene zamjenice *svo* za svaki novinski portal koji je uključen u istraživanje (49, 50, 51, 52) dokazuje se učestalost uporabe nepravilnoga oblika prema savjetu Stjepka Težaka i jezičnim zakonitostima određenih gramatika i savjetnika. Naime, može se pokušati utvrditi kako je rezultat uporabe navedenoga oblika neodređene zamjenice analogija prema pokaznim zamjenicama *to*, *ovo*, jezična neupućenost i/ili prevladanost normativnoga pravila.

⁹⁹Usp. *Rječnik hrvatskoga jezika* (Šonje, 2000: 1107), *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (Anić i dr., 2002: 1166), *Rječnik sinonima* (Šarić, Wittschen, 2003: 285), *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (Anić, 2004: 1379), *Školski rječnik hrvatskoga jezika* (Brozović-Rončević, ur., 2012: 689).

¹⁰⁰<http://www.jutarnji.hr/dobrahrana/price/vino-ili-pivo-koje-od-ovih-dvoje-miljenika-bolje-ljubi-rostilj/6251426/>, 13. srpnja 2017.

¹⁰¹<http://www.jutarnji.hr/spektakli/domace-zvijezde/foto-slavni-nogometas-o-zivotu-u-predgradu-barcelone-zivim-zivot-iz-filma-a-budim-se-uz-sum-valova-ipak-paparazzi-nas-znaju-cekati-ispred-garaze/5601999/>, 13. srpnja 2017.

¹⁰²<http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/teorije-zavjere-tko-je-srusio-mh17/3487010/>, 13. srpnja 2017.

¹⁰³<https://www.vecernji.hr/sport/reynolds-da-nemamo-ovakav-timski-duh-mozda-se-ne-bih-niti-vratio-iz-sad-a-1170122>, 13. srpnja 2017.

¹⁰⁴<https://www.vecernji.hr/vijesti/novi-terminal-zracne-luke-franjo-tudman-poceo-s-radom-1159157>, 13. srpnja 2017.

¹⁰⁵<https://www.vecernji.hr/lifestyle/ja-sam-tribidrag-pocela-utakmica-za-najbolje-hrvatsko-crno-vino-1147950>, 13. srpnja 2017.

¹⁰⁶<http://www.glas-slavonije.hr/252928/5/Djecje-kazaliste-dobilo-i-sluzbenu-titulu---Kazaliste-prijatelj-pasa>, 13. srpnja 2017.

¹⁰⁷<http://www.glas-slavonije.hr/336746/2/Turska-prijeti--SAD-ce-platiti-svaku-kap-krvi>, 13. srpnja 2017.

¹⁰⁸<http://www.glas-slavonije.hr/284324/15/Studeni-je-mjesec-sadnje>, 13. srpnja 2017.

¹⁰⁹<https://www.24sata.hr/show/valerian-i-grad-tisucu-zvijezda-stvarao-se-cetrdeset-godina-529338>, 13. srpnja 2017.

¹¹⁰<https://www.24sata.hr/news/zrtvovali-poslove-tome-i-mario-su-supertate-na-porodiljnom-528080>, 13. srpnja 2017.

¹¹¹<https://www.24sata.hr/news/brutalna-osveta-ubili-su-toliko-civila-koliko-im-je-poginulo-ljudi-503261>, 13. srpnja 2017.

10.3. Sklonidba brojeva

Brojevi su, prema morfološkom kriteriju, vrsta riječi koja se ne može iznimno vezati uz jednu gramatičku klasifikaciju, tj. ne može ju se strogo svrstati u promjenjive/nepromjenjive vrste riječi. S. Težak tvrdi kako se brojevi isključivo semantički mogu svrstati u istu kategoriju. Naime, iznimno se izdvajaju gramatička/klasifikacijska obilježja rednih brojeva koji pripadaju promjenjivoj vrsti riječi – *jedan, dva, tri, četiri*. Nasuprot tomu, brojevi od *pet* pa nadalje i brojevi koji u sebi sadrže te brojeve – ne mogu se sklanjati. Dakle, sklonjivi se glavni broj *jedan* može prema morfološkim obilježjima svrstati među pridjeve (sklanja se poput pridjeva *bijedan, vrijedan*), a prema značenju može zamijeniti neodređenu zamjenicu *neki* (*Jednoga dana.../ Nekoga dana...*) (Težak, 1995: 224). Dok, brojevi *dva, tri* i *četiri* posjeduju vlastitu deklinaciju drukčiju od opisane (Težak, 1995: 224). Međutim, Težak ističe kako se često uočava uporaba navedenih brojeva neprilagođenanormi. Nadalje, sklonjivim brojevima pripadaju i brojevi *stotina, tisuća, milijarda, milijun (bilijun, trilijun i dr.)*. Brojevi *stotina, tisuća, milijarda* sadrže morfološka obilježja imenica (gramatičke kategorije), tj. sklanjaju se poput imenica ženskoga roda na *-a*, a brojevi *milijun, bilijun, trilijun (i dr.)* sklanjaju se poput imenica muškoga roda s nulnim morfemom (*-ø*) (Težak, 1995: 223). Klasifikacija i karakteristike brojeva, koji su zbog svojih gramatičkih obilježja ((ne)promjenjivosti) dvojbena vrsta riječi, usporedit će se s pravilima u gramatikama i prijedlozima u jezičnim savjetnicima.

S morfološkog stajališta, ističe se problematičnost brojeva kao zasebne vrste riječi u *Praktičnoj gramatici hrvatskoga jezika*, ali i u drugim proučavanim gramatikama. Dakle, smatra se da brojevi ne postoje (kao posebna vrsta riječi), nego da je klasifikacija kao vrste riječi isključivo rezultat gramatičarske tradicije. Osim toga, pronalazi se tumačenje jednako Težakovom, a ono podrazumijeva da se brojevi, tj. brojevine riječi mogu svrstati u neku od ostalih promjenjivih/nepromjenjivih vrsta riječi (u imenice, zamjenice, pridjeve, priloge) (Raguž, 1997: 104). Nadalje, pronalaze se potvrde o sklonidbi brojeva koje su u skladu s Težakovim tvrdnjama, a koje kazuju da se brojevi od *jedan* do *četiri* (i *četiri*) mogu sklanjati, ali da brojevi od *pet* pa nadalje i svi brojevi složeni s tim brojevima (osim brojeva koji su imenice – *stotina, tisuća, milijun, bilijun, trilijun, milijarda*) ne posjeduju deklinaciju.¹¹² U *Gramatici* (ali ne jedino u njoj) Silića i Pranjkovića upozorava se na to da sklonidba brojeva

¹¹²Usp. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (Babić i dr., 1991: 495), *Hrvatska gramatika* (Barić i dr., 1997: 215-216), *Praktična hrvatska gramatika* (Raguž, 1997: 105, 111), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (Ham, 2002: 71), *Gramatika hrvatskoga jezika* (Težak, Babić, 2003: 134), *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić, Pranjković, 2007: 143).

nije obavezna ako padeži brojeva dolaze s prijedlozima (Silić, Pranjković, 2007: 143). Prijedlozi su vrsta riječi koja omogućuje brojevima koji se ne mogu sklanjati da se uključe u govornu/pisanu komunikaciju (Silić, Pranjković, 2007: 143). Unatoč tomu što sklonidba brojeva nije obavezna kada brojevi dolaze s prijedlozima, preporučuje se sklanjanje, a ne okamenjivanje brojeva koji posjeduju sklonidbu.¹¹³

U jezičnome savjetniku *Govorimo hrvatski* isključivo se ističe kako je nužno mijenjati redne brojeve prema utvrđenoj pridjevsko-zamjeničkoj sklonidbi (Dulčić, 1997: 196). U suvremenome jezičnome savjetniku *555 jezičnih savjeta* preporučuje se sklanjati brojeve koji dolaze s prijedlogom kao i u Težakovu savjetu iako prema normi nije obvezatno (Blagus Bartolec i dr., 2016: 52). Opširna tumačenja usklađena s Težakovim savjetom pronalaze u jezičnim savjetnicima *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i dr., 1999: 171) i *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (Frnačić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 134-138). Posebnost broja *jedan*, koju Težak ne navodi u svome savjetu, kada je u funkciji člana, tj. nebrojnome (nekvantitativnome značenju) ističe se u *Hrvatskome jezičnom savjetniku* (Barić i dr., 1999: 171). Međutim, u suvremenijem jezičnome savjetniku *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* uporaba broja jedan u opisanoj funkciji smatra se nepravilnom (Frnačić, Hudeček, Mihaljević, 2006: 138). Osim toga, u Hrvatskome jezičnom savjetniku izdvaja se posebnost pri uporabi broja jedan u značenju pridjeva *isti* (*Od jednih su roditelja potekli.*) i kada znači dio cjeline (u funkciji metonimije), nasuprot drugome dijelu (*Dok jedni umiru, drugi mirno žive.*) (Barić i dr., 1999: 171). Kako bi se utvrdila uporaba brojeva u jeziku medija, provjerit će se sklonidba broja *četiri* (bez prijedloga i prijedložni izraz) kao prototipnoga broja za istraživanje zbog opsega ovoga rada. Broj *četiri* ima jednake oblike, kao i broj *tri*, za sva tri gramatička roda – NAV *četiri*, G *četiriju*, DLI *četirima* (Barić i dr., 1997: 216).

- (53) (...) *javila im se prof. Despot i rekla da njezin Karlovac leži na četiri*.¹¹⁴; *proširiti mrežu europskih odredišta s četiri nove međunarodne linije – iz Zagreba za*

¹¹³Usp. *Praktična hrvatska gramatika* (Raguž, 1997: 110), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (Ham, 2002: 71).

¹¹⁴<http://www.jutarnji.hr/vijesti/obrazovanje/obrazovna-reforma-kojoj-politika-ne-treba-kako-su-vrijedni-i-ambiciozni-prosvjetari-diljem-rh-vlastitim-snagama-poceli-sami-graditi-skolu-buducnosti/6216941/>, 17. srpnja 2017.

*Stockholm, Helsinki, Oslo i Bukurešt.*¹¹⁵; *Ministri vanjskih poslova četiriju zemalja (...)*¹¹⁶ (JL)

(54) (...) među kojima je i 16 osoba spašenih s **četiripedaline** u splitskom akvatoriju.¹¹⁷; *Prema ranijem dogovoru, vladine snage i pobunjenici trebali bi okončati neprijateljstva u četiri zone (...)*¹¹⁸; *Tvrđava Sv. Nikola, jedna od četiriju u Šibeniku (...)*¹¹⁹ (VL)

(55) (...) veslački tandem koji je veslao više od tisuću kilometara na četiri najduže i protokom najveće rijeke u Hrvatskoj.¹²⁰; *U sudaru četiri automobila ozlijeđene četiri osobe*¹²¹; *Studenti pokazali kreativnost u četirima umjetničkim granama*¹²² (GS)

(56) *Na stranicama Gradske skupštine objavljen je i dnevni red prve sjednice zagrebačke Gradske skupštine koji se sastoji od četiri točke (...)*¹²³; *i mnogih drugih koji će nastupiti na četiri pozornice na Poljudu.*¹²⁴; *Katar razmatra zahtjeve četiriju arapskih država (...)*¹²⁵ (24sata)

Omjer sklanjanih i nesklanjanih oblika u jeziku medijaoznačen je brojem primjera (53, 54, 55, 56). Unatoč tome što se preporučuje sklanjanje brojeva, omjer okamenjenih oblika znatno je veći u odnosu na promijenjene padežne oblike – posebno kada je broj *četiri* dio prijedloznoga izraza u dativu, lokativu i instrumentalu množine. Naime, smatra se kako su mogući razlozi zbog kojih prevladavaju okamenjeni oblici – urođena težnja govornika za što manjim jezičnim naporom, tj. jezična ekonomičnost i/ili nepravilno izjednačavanje promjenjivih i nepromjenjivih klasifikacijski različitih brojeva.

¹¹⁵<http://www.jutarnji.hr/biznis/tvrtke/croatia-airlines-uvodi-cetiri-nove-linije-za-stockholm-helsinki-oslo-i-bukurest/5714235/>, 17. srpnja 2017.

¹¹⁶<http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/katar-odbio-sve-zahitjeve-ministri-arapskih-zemalja-politicki-i-gospodarski-bojkot-nastavit-ce-se-dok-katar-ne-promijeni-svoju-politiku/6337033/>, 17. srpnja 2017.

¹¹⁷<https://www.vecernji.hr/vijesti/pomorska-nesreca-mrcc-rijeka-1183007>, 17. srpnja 2017.

¹¹⁸<https://www.vecernji.hr/vijesti/sirija-vladimir-putin-bashar-al-assad-dzihadisti-un-1180761>, 17. srpnja 2017.

¹¹⁹<https://www.vecernji.hr/lifestyle/tvrđjava-svetog-nikole-unesco-sibenik-zadar-1181504>, 17. srpnja 2017.

¹²⁰<http://www.glas-slavonije.hr/336973/9/Veslali-vise-od-1000-kilometara-na-cetiri-rijeke>, 17. srpnja 2017.

¹²¹<http://www.glas-slavonije.hr/337073/8/U-sudaru-cetiri-automobila-ozlijedjene-cetiri-osobe>, 17. srpnja 2017.

¹²²<http://www.glas-slavonije.hr/334336/3/Studenti-pokazuju-kreativnost-u-cetirima-umjetnickim-granama>, 17. srpnja 2017.

¹²³<https://www.24sata.hr/news/bandic-esih-i-hasanbegovic-bi-trebali-potpisati-sporazum-531491>, 17. srpnja 2017.

¹²⁴<https://www.24sata.hr/show/dan-i-noc-koji-se-pamte-mega-dj-zvijezde-zapalile-su-poljud-532559>, 17. srpnja 2017.

¹²⁵<https://www.24sata.hr/news/zahitjevi-nisu-razumni-ali-ih-je-katar-ipak-odlucio-razmatrati-529794>, 17. srpnja 2017.

11. Hrvatski naš (ne)zaboravljeni

Naslov trećega nastavkasavjetodavne tetralogije Stjepka Težaka jest *Hrvatski naš (ne)zaboravljeni*. U *Riječi uvodnoj* kazuje se gdje su prvobitno objavljeni članci skrupljeni u trećoj savjetodavnoj knjizi: „Izvorišta su joj moja kolumna *Riječ* u *Školskim novinama* i emisije *Hrvatski naš svagdašnji* na *Radio Sljemenu*“ (Težak, 1999: 5). Naime, S. Težak ističe u predgovoru kako je cilj trećega savjetnika ukazati govornicima na određena jezična pitanja koja narušavaju njihovu jezičnu slobodu što je posljedica prethodnih povijesno-političkih događanja (Težak, 1999: 5). Najveći broj jezičnih savjeta u navedenom jezičnom savjetniku odnose se na leksičke nijanse među sinonimima domaćega i stranoga podrijetla. Jezični purist tvrdi: „Posuđenice iz slavenskih i neslavenskih jezika ne valja protjerivati kad nemamo za njih boljih i već standardiziranih hrvatskih zamjena, ali valja dopustiti i oživljenje dobrih hrvatskih riječi koje su bez potrebe bile gurane u stranu u korist tuđica.“ (Težak, 1999: 5). Osim što upozorava na pretjerani upliv srbizama u hrvatski jezik, naglašava snažan utjecaj anglizama koji potiskuju i zamjenjuju valjane hrvatske inačice za određeni pojam: „U našem mentalnom sklopu mnogo toga pogoduje engleskoj riječi kojom se u zakutak i zaborav potiskuje hrvatska riječ.“ (Težak, 1999: 7). Dakle, samosvojnost, sustavnost i dugogodišnja jezična tradicija hrvatskoga jezika ističe se i u *Hrvatskome našem nezaboravljenom* kao i u prethodna dva jezična savjetnika: „Kada su ilirci prihvaćali za osnovicu štokavsko narječje, isticali su da to nije narječje nijednoga mjesnoga govora, nego jezik stvoremostopljećima i napajan čakavskim i kajkavskim pritocima. To su riječima i djelom potvrđivali ponajvolji pisci i jezikoslovci 19. i 20. stoljeća od Šenoe i Vebera do Šoljana i Ladana.“ (Težak, 1999: 7). Jezični savjeti konstruirani su, također, na temelju Težakovih znanja iz različitih područja jezika (etimologija, dijalektologija, lingvistika, stilistika, standardologija, povijest jezika) i primjera koji ukazuju na polifunkcionalnost jezika. No, odlučujući kriteriji prema kojima su oblikovana i osvijetljena obrazloženja jezičnih pitanja utvrđena su na: „a) na razini podrijetla; b) na razini norme suvremenoga hrvatskoga jezika; c) na razini suvremene hrvatske jezične prakse.“ (Težak, 1999: 7). Savjetodavac ističe kako valjano jezično rješenje nije uvijek posljedica *usuglašenosti svih triju razina* (Težak, 1999: 7). Iz tog razloga, ističe se u predgovoru za kojim se odrednicama poseže u savjetniku zbog donošenja sigurnijega i točnijega izbora kada valjano rješenje nije rezultat promatranja navedenih triju razina: „- samosvojnost hrvatskoga jezika (jezični znak, tj. izraz, riječ, oblik, glas po kojem se hrvatski razlikuje od svih drugih jezika); - sustavnost (jezični znak koji poizralzi iz sustava hrvatskoga jezika); - priopćajna svrhovitost (jezični znak kojim se omogućuje brzo i jasno

sporazumijevanje, stilska funkcionalnost); opća prihvatljivost (jezični znak prihvatljiv za hrvatskoga govornika bez obzira na njegove zavičajne govorne navike); proizvodna plodnost (jezični znak pogodan za bogatiju jezičnu proizvodnju); - standardnost (usvojenost jezičnoga znaka u hrvatskom standardnom jeziku)“ (Težak, 1999: 8). Posebnost i razlika ovoga jezičnoga savjetnika jest u tome što se u predgovorueksplicitno ističe kako se jezični savjeti odnose na uporabu standardnoga jezika: „Jezične preporuke ovdje se odnose na uporabu jezika na razini jezičnoga standarda.“ (Težak, 1999: 9-10).S obzirom na prethodne jezične savjetnike, uočava se kvalitativna razlika jezičnih savjeta jer su etimološka i leksikološka tumačenja opširnija i detaljnija. No, sličnosti jezičnih savjetnika u većemu su broju pa tako je i opisani jezični savjetnik namijenjen *svim intelektualnim radozalcima* (Težak, 1999: 10). Svestranost znanstvenika očituje se u sljedećih šest poglavlja jezičnoga savjetnika: *Riječi zaboravljene* (a zastarjelicama), *Riječi hrvatske* (tvorbeni, leksički, morfosintaktički savjeti), *Riječi tuđe i posuđene* (o tuđicama, posuđenicama, usvojenicama), *Riječi srpske i slavenske* (o utjecaju slavenskih jezika na hrvatski), *Riječi bliskoznačne* (leksički savjeti o značenjskim nijansama riječi), *Riječ pjesnička* (o suodnosu gramatičkih pravila i pjesničkoga izražavanja). Svaki od naslova poglavlja i pojedinog jezičnog savjeta predstavlja asocijacijsku jezičnu igru, odnosno signal je za promišljanje o točnosti određenog jezičnog znaka u uporabi. Minimalan izbor jezičnih savjeta za poredbenu analizu i propitivanje točnosti publicističkoga stila rezultat je nevelikog broja morfosintaktičkih savjeta u tećemu jezičnom savjetniku.

11.1. Dvorodna imenica *večer*

Neujednačena uporaba imenice *večer* iznjedrila je još jedan u nizu¹²⁶ jezični savjet morfološkoga karaktera koji se odnosi na moguću dvorodnost/trorodnost u trećemu jezičnom savjetniku Stjepka Težaka – *Hrvatski naš (ne)zaboravljeni*. S. Težak donosi pregled brojnih rječnika starijega postanka u kojima je imenica *večer* trorodna, tj. posvjedočena je u muškome, ženskom i srednjem rodu u povijesnome jezičnom razvoju. No, važno je istaknuti kako je okrnjeni (ispadanje fonema *r*) oblik imenice *večer* u srednjemu rodu (*veče*) potpuno nepravilan u standardnome hrvatskom jeziku zbog svoga praslavenskoga porijekla s krajnjim fonemom *r*, ali nije isključeno pojavljivanje takvoga oblika u razgovornome jeziku/dijalektu (Težak, 1999: 71). Međutim, ističe se kako su dublete muškoga i ženskoga roda (*Dobar večer!//Dobra večer!*) ravnopravne u hrvatskome jeziku. U *Hrvatskoj gramatici* donose se sva tri oblika trorodne imenice, ali uz posebno napomenu da se imenica *veče* pojavljuje isključivo u nominativu, akuzativu i vokativu. Štoviše, uz oblik okrnjene imenice srednjega roda nalazi se tumačenje da u drugim padežima poprima padežni oblik imenice ženskoga roda – *večer*. Osim toga, ističe se da se pronalaze pojavnici oblici imenice u muškome rodu, ali ženski rod imenice *večer* je prevladao (Barić i dr., 1997: 144). Osim jednakoga tumačenja u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici*, donosi se tvrdnja kako postoji isključivo sklonidba ženskoga roda u množini imenice *večer* (Raguž, 1997: 23). Kojemu se gramatičkome rodu, muškome ili ženskome, opredjeljuje u rječnicima kao relevantnom/normativnom imenice *večer*, utvrdit će se pretragom rječnika. Osim toga, karakterističan oblik imenice *večer* za publicistički stil (koji je blizak razgovornome), utvrdit će pretraživanjem novinskih portala.

Na trorodnost imenice *večer* upozorava se u *Hrvatskom jezičnom savjetniku*. Naime, smatra se da je uporaba imenice u srednjemu rodu stilski obilježena (pojavnici oblici u književnoumjetničkome stilu), da se u muškome rodu pojavljuje isključivo u pozdravu (*Dobar večer!*), a da je uobičajeni oblik za uporabu navedene imenice u ženskome rodu (Barić i dr., 1999: 132). U jezičnome savjetniku *Govorimo hrvatski* smatra se jedinim pravilnim oblikom imenice *večer* u ženskome rodu jer uporabom srednjega roda u množini pribjegava se množinskim oblicima ženskoga roda (Dulčić, 1997: 68). Tumačenje sukladno prethodnome pronalazi se i u suvremenome jezičnom savjetniku *555 jezičnih savjeta* (Blagus Bartolec, 2016: 48).

¹²⁶Dvorodnost imenica problematizira se u prvome jezičnom savjetniku *Hrvatski naš svagda(š)nji* i prvome poglavlju ovoga rada gdje se nalazi opširnije tumačenje.

Naime, uz imenicu *večer* u rječnicima upotrijebljenim za usporedbu navodi se oznaka za ženski rod, ali ne za muški rod imenice.¹²⁷ Osim toga, u navedenim rječnicima nalazi se imenica *večer* bez fonema *r* u srednjemu rodu, ali uz napomenu/oznaku kako je taj oblik karakterističan za književnoumjetnički i razgovorni stil. Međutim, u *Rječniku sinonima* navodi se iznimno oznaka za ženski rod uz oba oblika ((ne)okrnjeni) imenice (Šarić, Wittschen, 2003: 352). Na temelju toga, može se zaključiti da se prednost u rječnicima daje neokrnjenome obliku imenice ženskoga roda pri uporabi standardnoga jezika što je u skladu s jezičnim savjetom Stjepka Težaka.

- (57) *Završna večer (...)*¹²⁸; (...)posljednja *večer (...)*¹²⁹; *Te večeri (...)*¹³⁰(JL)
- (58) *Svojevrsni vrhunac večeri(...)*¹³¹; *Kakva čarovnavečer(...)*¹³²; (...) *ove koncertne večeri(...)*¹³³(VL)
- (59) (...) *akustičnu večer (...)*¹³⁴; *Na uskrsnu večer (...)*¹³⁵; *Pjesnička će se večer (...)*¹³⁶(GS)
- (60) (...) *zagrljaji za vrhunac večeri (...)*¹³⁷; (...) *lijepa i topla večer (...)*¹³⁸; *Oluja se tijekom večeri (...)*¹³⁹ (24sata)

Velikim brojem primjera (57, 58, 59, 60) imenice *večer* iz jezika medija novinskih portala potvrđuje se dosljednost uporabe ženskoga roda i nepronalaženje oblika muškoga i srednjega roda. Na temelju toga može se zaključiti kako su oblici imenice *večer* muškoga i srednjega roda karakteristični za razgovorni stil, ali i za verbalnu komunikaciju uopće.

¹²⁷Usp. *Rječnik hrvatskoga jezika* (Šonje, 2000: 1343), *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (Anić i dr., 2002: 1413), *Rječnik sinonima* (Šarić, Wittschen, 2003: 352), *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (Anić, 2004: 1719), *Školski rječnik hrvatskoga jezika* (Brozović-Rončević, ur., 2012: 856).

¹²⁸<http://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/vrhunac-u-boogaloo-klubu-rasplesat-ce-vas-sjajni-gosti-kraj-illectricity-festivala-uz-electro-funk-bass-i-hackere/5336795/>, 13. srpnja 2017.

¹²⁹<http://www.jutarnji.hr/life/moda-i-ljepota/foto-veliki-finale-modnog-spektakla-poznate-hrvatices-zasjenile-manekenke-prozirnim-haljinama-novinama-suknjama-crticama-na-majicama.../5144176/>, 13. srpnja 2017.

¹³⁰<http://www.jutarnji.hr/life/zivotne-price/ispovijest-odvjetnice-iz-zagreba-na-zrcu-sam-spavala-s-bivsim-deckom-svoje-kceri/4584692/>, 13. srpnja 2017.

¹³¹<https://www.vecernji.hr/kultura/u-cast-debussyjeva-150-rodjendana-602428>, 13. srpnja 2017.

¹³²<https://www.vecernji.hr/sport/carobna-vecera-na-gripama-split-se-spasio-sa-tri-trice-u-posljednjoj-minuti-pa-slavio-nakon-dva-produzetka-1147200>, 13. srpnja 2017.

¹³³<https://www.vecernji.hr/kultura/tjedan-u-lisinskom-u-znak-u-klavira-1120206>, 13. srpnja 2017.

¹³⁴<http://www.glas-slavonije.hr/336511/4/Akusticna-rock-vecera-pod-zvijezdama>, 13. srpnja 2017.

¹³⁵<http://www.glas-slavonije.hr/330635/9/Uskrsna-vecera-uz-sjajnu-zabavu>, 13. srpnja 2017.

¹³⁶<http://www.glas-slavonije.hr/283292/3/KUD-Josipovac-Pjevacka-vecera>, 13. srpnja 2017.

¹³⁷<https://www.24sata.hr/show/energeticni-kasabian-sjajnim-su-nastupom-raspametili-fanove-529550>, 13. srpnja 2017.

¹³⁸<https://www.24sata.hr/blogbuster/biljeske-iz-satile-tu-je-svima-zajednicka-jedna-stvar-rat-508729>, 13. srpnja 2017.

¹³⁹<https://www.24sata.hr/news/potop-u-malom-losinju-more-se-diglo-i-poplavilo-rivu-kuce-532089>, 13. srpnja 2017.

12. *Hrvatski naš (ne)podobni*

Predgovorom *Uz četvrta iz niza* ukazuje se na kontinuiranost i sveobuhvatnost jezičnog savjetništva priznatoga jezikoslovca Stjepka Težaka. Posljednja savjetodavna knjiga Stjepka Težaka građena je prema gotovo jednakim kriterijama poput prethodnih triju jezičnih savjetnika. U predgovoru se ističe kako nije uvijek moguće donijeti gotova rješenja prema kriteriju *ili – ili* zbog čega se određenim savjetima sugerira *ravnopravna dvojnost pa čak i višestrukost* (Težak, 2004: 5). Navedeni kriterij rezultat je Težakova objektivnoga i znanstvenoga promišljanja o jeziku kao živom organizmu kojega karakterizira polifunkcionalnost i elastična stabilnost (Težak, 2004: 5). Osim toga, u jezičnome savjetniku *Hrvatski naš (ne)podobni* uočava se, izraženije nego u prvim trima jezičnim savjetnicima, oštro Težakovo suprostavljanjenajezdi tuđica koje zamjenjuju valjane hrvatske riječi u uporabi: „Naravno, često se odlučno suprostavljam inojezičnim nasrtajima na hrvatski jezik ne zbog ksenofobičnoga proganjanja svake tuđice, nego radi zaštite, spašavanja hrvatske riječi, koju nepotrebnom tuđicom tjeramo u zakutak, zaborav, zabran.“ (Težak, 2004: 5). Sljedeća misao S. Težaka dodatno potvrđuje opisanu tvrdnju: „Zašto više ne odgajamo, ne školujemo, ne poučavamo, ne prosvjećujemo, ne obavješćujemo, nego samo educioramo.“ (Težak, 2004: 5). S. Težak je najveći broj jezičnih savjeta u ovome savjetniku posvetio značenjskim nijansama i stilskim finesama, tj. leksičkim pitanjima što se eksplicitno ističe u predgovoru (Težak, 2004: 6). U trećemu jezičnom savjetniku Stjepka Težaka posebno se ističe pretjerana uporaba anglizama, a takvo tumačenje pronalazi se i u predgovoru posljednjega savjetnika. No, uočava se u svim jezičnim savjetima kako je cilj potaknuti na očuvanje jezične kulture, povijesti jezika, jezične djelatnosti, hrvatskoga jezika na svim razinama te neophodno razvijanje jezične svijesti: „Nije li nas i bivši francuski ministar kulture Lang javno podsjetio na važnost očuvanja hrvatskoga jezika i kulture“ (Težak, 2004: 6). Razvoj hrvatskoga nacionalnoga identiteta slikovito je predložen i potanko opisan u prvome poglavlju *Hrvatski na povijesnoj vjetrometini* (naslovi i sadržaji jezičnih su savjeta u skladu s povijesnim razvojem hrvatskoga jezika i promjenom naziva) jezičnoga savjetnika *Hrvatski naš (ne)podobni*. Drugo poglavlje *Ne/podobne, ne/poćudne, ne/pogodne, ne/prikladne i druge riječi* čine savjeti leksičkoga karaktera. Treće *Sudar naravi, prirode, čudi i značenja* i četvrto poglavlje *Blagoglagoljivi glagoli*, također, sadrže jezične savjete i prijedloge leksičkoga karaktera i manjim dijelom tvorbenoga. Iz tog razloga, jedan je jezični savjet, točnije dio savjeta koji se odnosi na glagolsku rekciju uzet za potrebe poredbene analize ovoga rada.

12.1. Glagol *razgovarati se*

Stjepko Težak ne preporučuje uporabu glagola *razgovarati* s povratnom zamjenicom (*se*), npr. – *Vi se razgovarate*, nego – *Vi razgovarate*. Osim toga, ističe se kako glagol *izgovoriti* sadrži dva značenja, prvo značenje glagola jest *izreći, kazati, priopćiti, izraziti se riječju*, a drugo značenje koje je ujedno arhaičnije jest *opravdati, ispričati koga*. Međutim, glagol *izgovoriti* dodavanjem povratne zamjenice *se* poprima drugo značenje (*opravdati se, ispričati se*) (Težak, 2004: 129). Uporaba navedenoga glagola uz povratnu zamjenicu nije nepravilna ako se pri tome želi istaknuti drugo značenje glagola, ali u suprotnom poprima drugo značenje (Težak, 2004: 130).

Glagoli po predmetu radnje mogu biti prijelazni¹⁴⁰, neprijelazni¹⁴¹ i povratni glagoli. Budući da S. Težak u svome jezičnom savjetu problematizira glagol *razgovarati*, tj. njegovu pripadnost prema predmetu radnje donosi se definicija povratnih glagola: *Glagoli koji imaju uza se povratnu zamjenicu zovu se povratni glagoli*. (Težak, Babić, 2003: 141) Na temelju toga, može se zaključiti da glagol *razgovarati* i druga inačica navedenoga glagola (s prefiksom *po-*) *porazgovarati* ne treba uza se imati nenaglašeni oblik povratne zamjenice *sebe* u akuzativu (*se*) jer je takav oblik glagola *razgovarati* gramatički i semantički nepravilan. Semantička nepravilnost potvrđuje se značenjskim tumačenjem glagola *razgovarati* s nenaglašenim oblikom povratne zamjenice *sebe* u akuzativu. Glagol *razgovarati se/porazgovarati se* znači da određena osoba razgovara sa svojom osobnošću što nije uobičajena pojava. Međutim, ako se zamisli opisana situacija i ukaže/javi potreba da ju se opiše neće se iskoristiti glagol *razgovarati* s povratnom zamjenicom *se*, nego će se načiniti konstrukcija koja je sastavljena od gramatički pravilnog oblika glagola *razgovarati* sodgovarajućim prijedlogom *s(a)i* osobnom zamjenicom *jau* instrumentalu jednine (*Razgovaram sa sobom.*).

Glagol *razgovarati* nalazi se u rječnicima bez povratne zamjenice *se* što je u skladu s jezičnim tumačenjem S. Težaka o nepovratnosti navedenoga glagola prema predmetu radnje.¹⁴² Uz glagol *razgovarati* nalazi se oznaka kojom ističe da je po predmetu radnje neprijelazni glagol. Na temelju toga zaključuje se da je nepravilno upotrijebiti glagol

¹⁴⁰Glagoli koji mogu imati uza se imenicu u akuzativu bez prijedloga kao predmet radnje zovu se prijelazni glagoli. (Težak, Babić, 2003: 140)

¹⁴¹Glagoli koji ne mogu imati uza se imenicu u akuzativu bez prijedloga na koju bi prelazila radnja zovu se neprijelazni glagoli. (Težak, Babić, 2003: 140)

¹⁴²Usp. Rječnik hrvatskoga jezika (Šonje, 2000: 1051), Hrvatski enciklopedijski rječnik (Anić i dr., 2002: 1106), Rječnik sinonima (Šarić, Wittschen, 2003: 275), Veliki rječnik hrvatskoga jezika (Anić, 2004: 1303), Školski rječnik hrvatskoga jezika (Brozović-Rončević, ur., 2012: 652).

razgovarati s povratnom zamjenicom se u standardnome jeziku. Međutim, sukladno objašnjenju S. Težaka, u *Velikome rječniku hrvatskoga jezika* (Anić, 2004: 485), *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje, 2000: 389), *Rječniku sinonima* (Šarić, Wittschen, 2003: 91) i *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* (Brozović-Rončević, ur., 2012: 202) nalazi se natuknica za glagol *izgovoriti* uz koji može stajati povratna zamjenica se ako se time želi istaknuti da se tko želi opravdati/naći izgovor za pogrešku ili propust. Glagol *razgovarati* s povratnom zamjenicom nepravilno se koristi u razgovornome stilu, posebno u području kajkavštine, ali istraživanjem će se utvrditi pojavljuju li se nepravilni oblici i u publicističkome.

- (61) (...) *papa Franjo i premijer Orešković svakako će razgovarati i o kanonizaciji blaženog Alojzija Stepinca.*¹⁴³ (JL)
- (62) *Dvadeset učenika zagrebačke Tehničke škole Ruđera Boškovića s kojima smo razgovarali (...)*¹⁴⁴ (VL)
- (63) *Osječani na glavnom trgu besplatno razgovarali s cijelim svijetom*¹⁴⁵ (GS)
- (64) *Na sastanku dvojica ministara razgovarala su i o zajedničkom sudjelovanju oružanih snaga RH i SAD u NATO misijama i operacijama diljem svijeta, (...)*¹⁴⁶ (24sata)

Analizom novinskih portala glagol *serazgovaratiniti* u jednome glagolskom obliku i licu s nenaglašenim oblikom povratne zamjenice (*se*) ne koristi na novinskim portalima osim u neosobnim rečenicama koje nisu predmet ovoga rada. Pravilna normativna uporaba na svim gramatičkim razinama trebala bi biti imperativ publicističkoga stila jer je sastavni dio javne komunikacije i utječe na oblikovanje jezičnih kompetencija svojih recipijenata.

¹⁴³<http://www.jutarnji.hr/vijesti/oreskovic-ce-s-papom-razgovarati-o-stepincu-terorizmu-i-migrantima/968348/>, 17. srpnja 2017.

¹⁴⁴<https://www.vecernji.hr/premium/generacija-kratkog-fitilja-zamisljam-svijet-u-kojem-svi-imaju-jednaka-prava-1167983>, 17. srpnja 2017.

¹⁴⁵<http://www.glas-slavonije.hr/282499/23/Osjecani-na-glavnom-trgu-besplatno-razgovarali-s-cijelim-svijetom>, 17. srpnja 2017.

¹⁴⁶<https://www.24sata.hr/news/pentagon-mi-operaciju-oluja-izucavamo-u-vojnim-skolama-532199>, 17. srpnja 2017.

13. Zaključak

Na temelju provedene poredbene analize odabranih morfosintaktičkih savjeta Stjepka Težaka, normativne/deskriptivne literature i jezične uporabe u jeziku masovnih medija, točnije novinskih portala (*Jutarnji list*, *Večernji list*, *Glas Slavonije* i *24sata*) može se utvrditi kako se jezični savjeti Stjepka Težaka mogu primijeniti i dvadesetak godina nakon njihova nastanka. Naime, Težakov kontinuirani pedesetogodišnji rad izrodio je savjetodavnu tetralogiju, *Hrvatski naš svagda(š)nji* (1990.), *Hrvatski naš osebujni* (1995.), *Hrvatski naš (ne)zaobravljani* (1999.), *Hrvatski naš (ne)podobni* (2004.), koju tvore savjeti plodnoga, bogatog i raznolikog jezičnog sadržaja. Elastična stabilnost (nastavci za instrumetal jednine imenica i-sklonidbe), polifunkcionalnost (glagol *razgovarati se*), etimologija (dvostruki/trostruki nastavci u pridjevskoj sklonidbi), analogija (neodređena zamjenica *sve/*svo*) jesu razlozi nastajanja dvostrukosti/trostrukosti za određenu pojavu u flektivnome jeziku kao što je osebujni hrvatski jezik na što se upozorava svakim jezičnim savjetom. Najveći broj jezičnih dvojbi odnosi se na semantičku nijansiranost jezika zbog najeze tuđica i prekomjernog odstranjivanja hrvatskih riječi iz svakodnevne ne/verbalne komunikacije, a najmanji je broj morfosintaktičkih savjeta što je razlog minimalnoga izbora savjeta za analizu iz posljednjih dvaju savjetnika. Unatoč tome, gotovo za sve jezične savjete pronađene su potvrde za nedosljednu uporabu (ne)pravilnih oblika propitivanih gramatičkih kategorija. Dakle, tematska/žanrovska/jezična hibridnost publicističkoga stila odraz je utjecaja drugih funkcionalnih stilova, posebno preregistracija razgovornoga zbog individualnosti/dijalektizama/brzine nastanka/namjene određene žurnalističke poruke. Okamenjivanje promjenjivih riječi jezična je pojava koju je moguće dijakronijski promatrati (npr. srašćivanje priloga i imenice i okamenjeni padežni oblici imenica – *sinoć*, *zimi*), ali analiziranim jezičnim savjetom ističe se nepotrebno upotrebljavanje imenica *masa/masu* i *niz* u funkciji priložnoga značenja u jeziku medija jer ne razbijaju monotoniju teksta, nego u jezično pravilnoj okolini predstavljaju žargonski višak. Primjeri pogrešno upotrijebljenih oblika glagola *razgovarati* s nenaglašenim oblikom povratne zamjenice (*se*) ne pronalaze se u istraživanome korpusu jer je navedeni oblik karakterističan za razgovorni stil (dijalektizam određenoga narječja). Jezik novinskih portala utječe na oblikovanje jezične svijesti/kulture/moći široke javnosti zbog čega je ozbiljan i odgovoran pristup publicističkome stilu imperativ pri konstruiranju normativno uzornih jezičnih znakova/oblika. No, najčešće je potkradanje jezičnih pogrešaka u publicističkome stilu rezultat vremenske ograničenosti, potreba za aktualnošću i usmjerenost na sadržaj vijesti.

14. Izvori

1. Protuđer, Ilija. 2004. Povijesni kronološki pregled hrvatskih jezičnih savjetnika (od početka) 1904. Do 2004., Kolo, [http://www.matica.hr/kolo/296/Povijesni%20kronolo%C5%A1ki%20pregled%20hrvatskih%20jezi%C4%8Dnih%20savjetnika%20\(od%20po%C4%8Detka\)%201904.%20do%202004./](http://www.matica.hr/kolo/296/Povijesni%20kronolo%C5%A1ki%20pregled%20hrvatskih%20jezi%C4%8Dnih%20savjetnika%20(od%20po%C4%8Detka)%201904.%20do%202004./), 11. srpnja 2017.
2. www.24sata.hr
3. www.enciklopedija.hr
4. www.glas-slavonije.hr
5. www.jutarnji.hr
6. www.vecernji.hr

15. Literatura

1. Anić, Vladimir i dr. 2002. Hrvatski enciklopedijski rječnik, Novi Liber, Zagreb
2. Anić, Vladimir. 2004. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb
3. Babić, Stjepan i dr. 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, HAZU, Globus, Zagreb
4. Babić, Stjepan. 1995. *Hrvatski jučer i danas*, Školske novine, Zagreb
5. Babić, Stjepan; Finka, Božidar; Moguš, Milan. 2004. *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
6. Babić, Stjepan; Ham, Sanda; Moguš, Milan. 2012. *Hrvatski školski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
7. Babić, Stjepan; Moguš, Milan. 2011. *Hrvatski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb
8. Badurina, Lada; Marković, Ivan; Mićanović, Krešimir. 2008. *Hrvatski pravopis*, Matica hrvatska, Zagreb
9. Barić, Eugenija i dr. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine, Zagreb
10. Barić, Eugenija i dr., 1997. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb
11. Bežen, Ante i uredništvo. 2006. *Stjepko Težak (Požun kod Ozlja, 1926. – Zagreb, 2006.)*, Metodika : časopis za teoriju i praksu metodikâ u predškolskom odgoju, školskoj i viokoškolskoj izobrazbi, 7/13, 222-246
12. Bežen, Ante. 2006. *Stjepko Težak – utemeljitelj znanstvene metodike hrvatskoga jezika i filma*, Metodika : časopis za teoriju i praksu metodikâ u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi, 7/13, 247-255
13. Blagus Bartolec, Goranka i dr., 2016. *555 jezičnih savjeta*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
14. Bosnić, Snežana; Galunić, Ivana; Šerbedžija, Petra. 2016. *Slogani su slogani – sve ostalo su samo reklame!*. Jezik medija nekada i sada : zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga 6. i 7. lipnja 2014. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada ; Osijek : Filozofski fakultet u Osijeku. 116-126
15. Brozović-Rončević, Dunja, ur., 2012. *Školski rječnik hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb

16. Dragun, Dragica. 2007. *Hrvatski naš... Stjepka Težaka*, Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, 18/2, 128-134
17. Dulčić, Mihovil. 1997. *Govorimo hrvatski : jezični savjeti*, Hrvatski radio, Naprijed, Zagreb
18. Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, 2006. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
19. Ham, Sanda. 2002. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
20. Heraković, Sanja. 2016. *Nepoželjna stilska upletanja: između slobode i ukalupljenosti. Jezik medija nekada i sada : zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga 6. i 7. lipnja 2014. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada ; Osijek : Filozofski fakultet u Osijeku. 263-275
21. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2009. *Jezik medija : publicistički funkcionalni stil*, Hrvatska sveučilina naklada. Zagreb
22. Jozić, Željko i dr. 2013. *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
23. Katnić-Bakaršić, Marina. 1999. *Lingvistička stilistika*, Open SocietyInstitute, Budapest
24. Lisac, Josip. 2008. *Stjepko Težaku u spomen*, Croaticaet Slavica Iadertina, 3/3, 417-421
25. Mamić, Mile. 1996. *Jezični savjeti*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb
26. Matković, Maja. 2006. *Jezični savjetnik– iz prakse za praksu*, Škorpion, Zagreb
27. Raguž, Dragutin 1997. *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb
28. Samardžija, Marko. 2006. *Jezični savjetodavac Stjepko Težak*, Metodika : časopis za teoriju i praksu metodikâ u predškolskom odgoju, školskoj i viokoškolskoj izobrazbi, 7/13, 257-263
29. Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb
30. Silić, Josip; Pranjeković, Ivo. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb
31. Šarić, Ljiljana; Wittschen, Wiebke. 2003. *Rječnik sinonima*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
32. Šonje, Jure. 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga, Zagreb

33. Težak, Stjepko; Babić, Stjepan. 2003. *Gramatika hrvatskoga jezika*: Priručnik za osnovno jezično obrazovanje, Školska knjiga, Zagreb